

مولفۀ توانمندسازی

توانبخشی مبتنی بر جامعه راهنمای CBR

ترجمه: محسن ایروانی

World Health
Organization

شناسنامه کتاب - کتابخانه WHO

توانبخشی مبتنی بر جامعه: راهنمای CBR.

۱. توانبخشی. ۲. افراد معلول. ۳. خدمات سلامت اجتماعی. ۴. سیاست‌های سلامت. ۵. حقوق بشر. ۶. عدالت اجتماعی. ۷. مشارکت مشتریان. ۸. راهنما. ۱. سازمان بهداشت جهان. ۱۱. یونسکو. ۱۱۱. سازمان بین‌المللی کار. ۱۷. کنسرسیوم بین‌المللی توسعه معلولیت.

(طبقه NLM: ۳۲۰ WB)

شابک: ۹۷۸۹۲۴۱۵۴۸۰۵۲

© سازمان بهداشت جهانی ۲۰۱۰

حق چاپ برای سازمان جهانی بهداشت محفوظ است. این کتاب از طریق انتشارات سازمان جهانی بهداشت به آدرس زیر قابل دسترس است.

World Health Organization, 20 Avenue Appia, 1211 Geneva 27, Switzerland (Tel: +41 22 791 3264; fax: +41 22 791 4857; e-mail: bookorders@who.int).

هرگونه درخواست برای تکثیر یا ترجمه انتشارات WHO - خواه برای فروش یا توزیع رایگان - باید از طریق آدرس زیر به اطلاع انتشارات WHO برسد (Fax: +41 22 791 4806; [e-mail: permissions@who.int](mailto:permissions@who.int)).

عناوین به‌کار رفته و مطالب ارائه شده در این کتاب به این معنی نیست که هرچه توسط سازمان بهداشت جهانی مطرح شده امکان صدق در مورد وضعیت هر کشور سرزمین، شهرستان، منطقه و یا افراد ذی نفوذ و یا حد و مرزها را دارد. خطوط نقطه چین بر روی نقشه نشان‌دهنده مرز تقریبی است که هنوز در مورد آن توافق کامل وجود ندارد.

اشاره‌ای به مؤسسات خاص و یا برخی از محصولات به معنای تأیید یا توصیه توسط سازمان بهداشت جهانی و اولویت دادن به آن‌ها نسبت به دیگر مؤسسات و یا محصولات مشابه نیست. برای مستثنی کردن خطاها نام محصولات اختصاصی با حروف بزرگ متمایز شده‌اند.

تمامی اقدامات احتیاطی و معقول توسط سازمان بهداشت جهانی برای بررسی اطلاعات موجود در این کتاب انجام شده است. با این حال، هیچ نوع ضمانتی چه به صورت تلویحی و یا صریح برای مطالب به چاپ رسیده وجود ندارد. مسئولیت تفسیر و استفاده از مطالب آمده شده به‌عهده خواننده است. در هیچ شرایطی، سازمان بهداشت جهانی مسئولیت خسارت ناشی از استفاده از آن را به‌عهده نمی‌گیرد.

طراحی و صفحه‌بندی توسط شرکت ارتباطات لنیس: www.iniscommunication.com

چاپ نسخه انگلیسی در مالت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسنامه:
عنوان و نام پدیدآور:
مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
شابک:
وضعیت فهرست نویسی:
یادداشت:
موضوع:
موضوع:
شناسه افزوده
شناسه افزوده:
شناسه افزوده:
رده بندی کنگره:
رده بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:

کتاب ۶: مولفه توانمندسازی، توانبخشی مبتنی بر جامعه - راهنمای CBR

ناشر: اداره کل روابط عمومی و امور بین الملل سازمان بهزیستی کشور

مترجم: محسن ایروانی

ویراستار: محسن حمیدی

کارشناس انتشارات: آروین نیک نژاد طهرانی

طراح جلد و صفحه آرا: محبوبه یوسفیان

چاپ اول: ۱۳۹۰

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: اهدایی

راهنمای CBR

مؤلفه‌ی توانمندسازی

فهرست مطالب:

۱	پیش‌گفتار
۹	دادخواهی و ارتباطات
۱۹	بسیج جامعه
۲۹	مشارکت سیاسی
۳۷	گروه‌های خودیار
۴۹	سازمان‌های افراد معلول

پیش گفتار

توانمندسازی آخرین مؤلفه ماتریس توانبخشی مبتنی بر جامعه (CBR) است و یک موضوع میان بر است. درحالی که چهار مؤلفه اول ماتریس مربوط به توسعه بخش‌های کلیدی (یعنی سلامت، آموزش، امرار معاش و امور اجتماعی) است، اما مؤلفه توانمندسازی بر اهمیت توانمندشدن افراد معلول، خانواده و جامعه محلی آنان، برای تسهیل روند عادی‌سازی معلولیت در همه‌ی بخش‌ها و اطمینان از دسترسی و برخورداری از حقوق‌شان، تاکید دارد.

واژه توانمندسازی در فرهنگ‌های مختلف دارای معانی متفاوتی است (۱). توانمندسازی به عبارت ساده، داشتن صدا و شنیده شدن، داشتن قدرت، خودتصمیم‌گیری، داشتن کنترل و یا به‌دست‌آوردن کنترل بیشتر، آزادبودن، استقلال، توانایی مبارزه برای حقوق خود، به رسمیت شناخته‌شدن و برخورداری از احترام برابر با سایر شهروندان و انسان‌ها است (۱ و ۲).

بسیاری از برنامه‌های CBR بر مدل پزشکی متمرکز شده است، یعنی ارائه خدمات توانبخشی به افراد معلول بدون درخواست چیزی در عوض آن. اگرچه این مدل در بسیاری از افراد معلول منجر به تغییرات مثبتی گردید، اما باعث ایجاد حالت وابستگی - نگرش گیرنده و دریافت‌کننده صرف خدمات- شده است. توانمندسازی وقتی آغاز می‌شود و اتفاق می‌افتد که افراد یا گروه‌هایی از مردم تشخیص دهند که می‌توانند وضعیت خود را تغییر دهند و شروع به انجام این کار نمایند. این فرایندی است که در آن آگاهی و ظرفیت‌سازی منجر به مشارکت بیشتر در قدرت تصمیم‌گیری و تسلط بر امور، و نیز اقدام برای تغییر می‌شود (۲).

افراد معلول، خانواده‌ها و جامعه، در CBR نقش مرکزی را دارند. هدف این راهنما تشویق و ترویج حرکت از مدل سنتی CBR به سمت مدل توسعه فراگیر مبتنی بر جامعه است. در نقطه شروع هر برنامه‌ی توانبخشی باید توانمندسازی افراد

معلول، خانواده‌ها و جامعه محلی آنان تسهیل شود تا منجر به دستیابی به اهداف کلی، پیامدها و پایداری برنامه گردد.

به چشم آمدن، صدا داشتن و فعال بودن

شورای معلولان مالاوی، که یک نهاد وابسته به وزارت افراد معلول و سالمند است، مسئول اجرای برنامه ملی CBR در مالاوی است. این شورا با مشارکت سایر وزارتخانه‌ها، نظیر وزارت سلامت، آموزش و پرورش، اقتصاد، وزارت توسعه جامعه و رشد زنان و کودکان، و همچنین مجمع سازمان‌های معلولان، هیئت اعزامی کریستوفر بلیندن، انجمن بین‌المللی سایت سیورز، و انجمن نروژی معلولان فعالیت می‌نماید.

پیش‌نویس راهنمای CBR چارچوبی اصلی برای توسعه برنامه ملی CBR، همراه با کنوانسیون حقوق افراد معلول و اهداف دهه آفریقایی برای افراد معلول، ارائه نمود. دولت مالاوی، CBR را به‌عنوان رویکرد برتر برای افراد معلول در سراسر کشور مورد تأیید قرار داده است. شورای معلولان مالاوی به طور مستقیم مسئول اجرای مؤلفه‌های سلامت، آموزش و معاش ماتریس CBR است، درحالی‌که برای اجرای مؤلفه‌های اجتماعی و توانمندسازی ماتریس با مجمع سازمان‌های معلولان و دیگر سازمان‌های غیردولتی، وزارتخانه‌ها و سازمان‌های افراد معلول (DPOs) همکاری می‌کند.

شورای معلولان مالاوی، مجمع سازمان‌های معلولان و شرکای کاری‌شان به‌طور مستقیم برای توانمندکردن افراد معلول در مناطق تحت نظر خود کار می‌کنند. اقدامات توانمندسازی با برنامه آگاه‌سازی جامعه، بسیج جامعه و سازمان دهی افراد معلول و تشکیل شورای افراد معلول آغاز می‌گردد. نمایندگان این شورا با حضور در کارگاه آموزشی درک بهتری از مفاهیم CBR و روند عادی‌سازی و توانایی مذاکره با مقامات محلی و دسترسی به مزایای برنامه‌های توسعه را کسب می‌نمایند. بنابراین افراد معلول می‌توانند به بهداشت، آموزش و فرصت‌های شغلی دسترسی پیدا کنند؛ به چشم بیایند، صدای‌شان به گوش برسد و فعال باشند، تا این‌که مشارکت آنان و فرصت‌های برابر برای ایشان ارتقا پیدا کند و اعتماد به نفس خود را بالا ببرند.

نتایج ارزشیابی انجمن نروژی حامی معلولان نشان داد، درحالی‌که شورای معلولان مالاوی بر روی هر پنج مؤلفه ماتریس کار می‌کند، تمرکز اصلی و نقطه شروع آن "توانمندسازی افراد معلول، به‌ویژه توانمندسازی سیاسی و اقتصادی است". ارزشیابی برنامه CBR مالاوی نشانگر مؤثر و مفید بودن این برنامه بود، چون برنامه CBR وزارتخانه‌های مختلف، سازمان‌های غیردولتی و سازمان‌های افراد معلول را گردهم آورده است.

هدف

افراد معلول و اعضای خانواده‌ی آن‌ها، بتوانند برای زندگی خود تصمیم گرفته و مسئولیت تغییر زندگی خود و بهبود جامعه‌ی خود را به‌عهده بگیرند.

نقش CBR

نقش CBR کمک به فرایند توانمندسازی از طریق ارتقاء، حمایت و تسهیل مشارکت فعال افراد معلول و خانواده ایشان در مسائل تأثیرگذار مربوط به زندگی خود است.

پیامدهای مطلوب

- افراد معلول قادر به انتخاب آگاهانه و تصمیم‌گیری هستند.
- افراد معلول مشارکت‌کنندگان فعال و همراه در خانواده و جامعه‌ی خود هستند.
- موانع محیطی جامعه حذف شده و افراد معلول به‌عنوان افراد دارای ظرفیت پذیرفته شده‌اند.
- افراد معلول و خانواده‌های آنان به مزایای توسعه و خدمات موجود در جامعه دسترسی دارند.
- افراد معلول و اعضای خانواده‌ی آن‌ها گردهم می‌آیند، گروه و سازمان متعلق به خود را تشکیل می‌دهند و در جهت پرداختن به مشکلات مشترک‌شان تلاش می‌کنند.

مفاهیم کلیدی

ناتوان‌سازی^۱

بسیاری از افراد معلول ناتوان‌سازی را هم در خانواده و هم در جامعه تجربه کرده‌اند. آن‌ها اغلب به‌شدت از سوی خانواده‌های خود حمایت می‌شوند؛ با این حال، اگرچه خانواده از آن‌ها مراقبت بیش از حد به‌عمل می‌آورند ولی کاری بیش از این برای آن‌ها انجام نمی‌دهند. بدین ترتیب ممکن است از جریان زندگی اجتماعی به دلیل انگ و تبعیض طرد شده و خارج گردند. این بدان معنی است که افراد معلول فرصت و انتخاب‌های بسیار محدودی دارند؛ آن‌ها به‌جای این‌که افرادی با توانایی‌های متفاوت باشند، تبدیل به افراد قابل‌ترحم شده‌اند. نگرش‌های منفی و انتظارات پایین منجر به این می‌شود که افراد معلول احساس ناتوان بودن بکنند. احساس ناتوانی در انجام هر کار و یا تغییر در زندگی خود را داشته و احساس بی‌ارزش بودن و ناتوانی بکنند و دچار خودکوچکانگاری و عزت‌نفس پایین بشوند. این تجربه از ناتوان‌سازی است که تمایل به توانمندسازی از آن آغاز می‌گردد.

1- Disempowerment

توانمندسازی و ایجاد انگیزه

توانمندسازی فرآیندی پیچیده است؛ و چیزی نیست که بلافاصله اتفاق بیافتد، یا بتوان آن را به کسی داد (۲). تغییر باید با افراد معلول شروع شود و طرز فکر خود را از دریافت کنندگان منفعل خدمات به مشارکت کنندگان فعال درآورند. این تغییر در تفکر برای غلبه بر موانع نگرشی، مؤسسه‌ای و فیزیکی موجود در جامعه مهم است. برنامه CBR می‌تواند به‌عنوان مثال با ارتقاء آگاهی، دادن اطلاعات، ظرفیت‌سازی و تشویق به مشارکت، که می‌تواند به کنترل بیشتر و تصمیم‌گیری منجر شود، این فرایند را تسهیل کند. همه این مؤلفه‌ها در تمامی راهنماهای CBR مورد توجه قرار گرفته است.

آگاهی

آگاهی، سطحی از درک است که افراد از خود، وضعیت خود و جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند، دارند. بالابردن سطح آگاهی به افراد کمک می‌کند تا بفهمند که فرصت تغییر وجود دارد (۳). بالابردن آگاهی خانواده‌ها و جوامع در مورد مسائل مربوط به معلولیت و حقوق انسانی هم‌چنین می‌تواند به حذف موانع برای افراد معلول کمک کند به‌طوری که آن‌ها آزادی بیشتری برای مشارکت و تصمیم‌گیری داشته باشند.

اطلاعات

اطلاعات قدرت است، و یکی از فعالیت‌های کلیدی برنامه CBR انتشار اطلاعات است. مردم فقیر، دسترسی کمتری به اطلاعات اولیه در مورد حقوق خود دارند؛ ارائه اطلاعات تضمین می‌کند که مردم بهتر به امکان استفاده از فرصت‌ها، دسترسی به خدمات، تجربه حقوق خود، مذاکره موثر، و مسئولیت‌پذیری مجهز شوند. اقدام موثر و ایجاد تغییرات برای افراد معلول غیرممکن است، مگر این‌که اطلاعات مربوطه، به موقع و به شکلی قابل درک وجود داشته باشد (۱).

ظرفیت‌سازی

افراد معلول نیازمند طیف وسیعی از مهارت‌ها و دانشی که آن‌ها را قادر به مشارکت معنادار در خانواده و جامعه می‌کند، هستند. کسب مهارت‌ها و دانش می‌تواند به افزایش اعتماد به نفس و عزت‌نفس که بخش مهمی از فرایند توانمندسازی است، منجر شود.

حمایت هم‌نوعان

بسیاری از افراد معلول احساس می‌کنند که آن‌ها تنها کسانی هستند که با مشکل خاصی مواجه هستند، اما زمانی که افرادی با مشکلات مشابه خود را می‌بینند، می‌فهمند که می‌توانند مشکلات‌شان را به اشتراک گذاشته و راه‌حل‌های مشترک پیدا کنند. باهم بودن کمک می‌کند تا برای به حداقل رساندن انزوا و افزایش حمایت متقابل تلاش نمایند (در ادامه به بخش‌های گروه‌های خودیار و سازمان‌های افراد معلول نگاه کنید).

مشارکت

آنچه در فرایند توانمندسازی مهم است، مشارکت‌کننده بودن است، که باعث می‌شود فرد مورد تأیید اجتماع قرار گیرد. افراد معلول می‌توانند سهم مثبتی در بسیاری از سطوح مختلف داشته باشند. به‌عنوان مثال، در سطح خانواده، می‌توانند در فعالیت‌هایی نظیر مراقبت از اعضای خانواده، نگهداری از حیوانات، پخت و پز و نظافت شرکت کنند؛ و در سطح جامعه، می‌توانند حامی کسانی باشند که به‌تازگی معلولیت را تجربه کرده‌اند و یا عضو گروه یا سازمان مربوط به معلولان شوند.

پیمان‌نامه‌ها و شراکت

از آنجاکه تعداد افراد معلول محدود است، آن‌ها باید با کسانی که در جهت اهداف فراگیرسازی و توسعه کار می‌کنند، متحد شده و همکاری کنند. فراگیرشدن زمانی بهتر عمل می‌کند که دیگران هم درگیر آن شوند. به زبان دیگر در فعالیت‌های گروهی مالکیت اجتماعی بیشتر می‌شود.

فیلیپین

کادر ۲

افزایش اعتبار و موقعیت کارکنان CBR

میلا اهل فیلیپین است و با مشکل اسپینابیفیدا متولد شده است. او به‌عنوان یک دختر جوان متوجه شد که نمی‌تواند به تنهایی با عوارض اختلالاتش در زندگی کنار بیاید. او می‌گوید: "اعتماد به نفس من بسیار کم بود. من همیشه عادت داشتم بگویم «چرا من؟» و حتی در مورد اقدام به خودکشی فکر می‌کردم. با گذشت زمان، یاد گرفتم چطور با این نقص زندگی کنم و از توانایی‌هایم استفاده نمایم. با کمک برنامه CBR و کمک هزینه تحصیلی دریافتی از مؤسسه سیمون سیرن، در سال ۲۰۰۷ رشته حسابداری را در دبیرستان به پایان رساندم. سپس یک دوره آموزشی در زمینه خودباوری و رهبری گذراندم. از آن به بعد زندگی من تغییر کرد. من رهبر اصلی سازمان معلولان البی هستم. تصور من از خود و تغییر طرز تفکر من به من اجازه داد تا واقعیت معلولیت را بپذیرم. در حال حاضر از پوسته خودم خارج شدم و به‌عنوان یک الگو برای ایجاد انگیزه در دیگران تلاش می‌کنم. اولین هدیه بزرگی که ما می‌توانیم به دیگران بدهیم این ضرب‌المثل خوب است که - معلولیت مانعی برای رسیدن به هدف‌مان نیست."

اجزاء مؤلفه‌ی توانمندسازی

دادخواهی و ارتباطات

این جزء^۱ در مورد دادخواهی از خود^۲ و ارتباطات است. دادخواهی از خود، یعنی افراد معلول بی‌پروا حرف خود را بزنند و هم‌چنین ارتباطات، یعنی روشی که پیام‌ها ارسال و دریافت می‌شوند، که برای دادخواهی از خود مهم است. برای تسهیل

- 1- Element
- 2- Self-Advocacy

توانمندسازی افراد معلول - به منظور پیوند دادن معلولان به خانواده و جامعه، هر دوی این موارد باید در نظر گرفته شوند تا به آن‌ها قدرت انتخاب، ابراز نظرات و تصمیم‌گیری بدهند که به نوبه خود باعث ایجاد اعتماد به نفس و عزت نفس می‌شود. برنامه CBR نقش کلیدی را در کار با افراد معلول به منظور بهبود توانایی آن‌ها برای برقراری ارتباط و تعامل با دیگران بازی می‌کند و در نهایت باعث به دست آوردن توانایی دادخواهی از خود می‌گردد.

بسیج جامعه

مشارکت جامعه برای موفقیت برنامه CBR حیاتی است و بسیج جامعه راهبردی است که هدف آن متعهد کردن اعضای جامعه و توانمندسازی آن‌ها برای ایجاد تغییر و اقدام مناسب است. این راهبرد اغلب در کشورهای کم‌درآمد برای توجه به مشکلات توسعه جامعه استفاده می‌شود، و می‌تواند در قالب برنامه CBR به کار برود تا اطمینان حاصل شود که جوامع دارای قدرت کافی برای رسیدگی به نیازهای افراد معلول و خانواده آن‌ها را دارا هستند.

مشارکت سیاسی

ارتقاء مشارکت افراد معلول در امور سیاسی، یک رویکرد مهم در توانمندسازی است. تصمیم‌گیری نقش محوری را در سیاست دارد، بنابراین مشارکت سیاسی، افراد تأثیرپذیر را قادر می‌سازد تا در کانون تصمیم‌گیری و اثرگذاری بر تغییرات باشند. راه‌های بسیار مختلفی برای مشارکت افراد در امور سیاسی وجود دارد، از جمله، مشارکت رسمی (به‌عنوان مثال حضور در جلسات سیاسی احزاب ملی و محلی) و مشارکت غیررسمی (به‌عنوان مثال بحث سیاسی با دوستان و خانواده). این جزء، به بررسی راه‌های عملی جهت حصول اطمینان از توانایی نفوذ در تصمیم‌گیری‌ها و رسیدن به حقوق و فرصت‌های برابر برای افراد معلول و خانواده‌های آن‌ها می‌پردازد.

گروه‌های خودیار

گروه‌های خودیار، گروه‌هایی غیررسمی هستند که در آن افراد گردهم می‌آیند تا پیگیر حل مشکلات مشترک و انجام طیف وسیعی از فعالیت‌های مربوطه باشند. برنامه CBR بایستی فعالیت‌های خود را فراتر از فرد، به تشویق افراد معلول و خانواده‌های آن‌ها برای تشکیل، پیوستن و شرکت در گروه‌های خودیار متمرکز نماید. حضور در گروه‌های خودیار می‌تواند باعث دیده شدن افراد معلول در درون جامعه خود شود، که این امر به بهبود ارائه حمایت‌های متقابل، تشویق به اشتراک‌گذاری منابع و یافتن راه حل با یکدیگر، و بهبود اعتماد به نفس و عزت نفس آن‌ها کمک می‌کند. از طریق گروه‌های خودیار است که CBR می‌تواند به برخی از اهداف خود دست‌یافته و فرایند توانمندسازی را تسهیل نماید. این جزء، به این موضوع می‌پردازد که چگونه برنامه CBR می‌تواند از گروه‌های خودیار حمایت نموده و باعث تسهیل شکل‌گیری آن شود.

سازمان‌های افراد معلول

درست همان‌طور که کارگران در بسیاری از نقاط جهان برای ترویج و حفظ منافع صنفی خود گردهم می‌آیند، افراد معلول نیز دور هم جمع می‌شوند تا با تشکیل "سازمان‌های افراد معلول" به ترویج و حفاظت از منافع خود بپردازند. سازمان‌های افراد معلول در سطح منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی فعالیت دارند. معمولاً ساختار رسمی داشته و در طیف وسیعی از امور از جمله دادخواهی و نمایندگی به

فعالیت می‌پردازند. حمایت از این سازمان‌ها یکی از راه‌های ارتقاء توانمندسازی افراد معلول است. در جوامعی که هم برنامه CBR اجرا می‌شود و هم سازمان‌های افراد معلول وجود دارند، بایستی آن‌ها با هم کار کنند. درجایی که این سازمان‌ها وجود ندارند، برنامه CBR افراد را به تشکیل این سازمان‌ها تشویق نموده و از آن‌ها حمایت می‌کند؛ این جزء، این را پوشش می‌دهد که چگونه آن‌ها می‌توانند این کار را به‌طور موثر انجام دهند.

دادخواهی و ارتباطات

مقدمه

دادخواهی به‌عنوان یک فعالیت پیشنهادی در تمامی راهنماهای CBR ذکر شده است. دادخواهی را می‌توان با روش‌های مختلف و توسط افراد مختلف انجام داد، به‌عنوان مثال گروه‌های خودیار یا سازمان‌های افراد معلول ممکن است به‌عنوان گروه‌های تأثیرگذار بر تصمیم‌گیرندگان برای ایجاد تغییر و اتخاذ سیاست‌های فراگیر عمل کنند. با این حال، این جزء بر "دادخواهی از خود"^۱ تاکید دارد که به‌معنی صحبت کردن افراد برای خودشان است.

دادخواهی موفق، به برقراری ارتباط مناسب بستگی دارد. با این حال بسیاری از افراد معلول موانع ارتباطی را تجربه کرده‌اند، بنابراین اغلب صدای آن‌ها شنیده نمی‌شود و آن‌ها فرصت‌های کمی برای تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیرندگان در زمینه سیاست‌ها و خدمات دارند (۴). کنوانسیون حقوق افراد معلول بر اهمیت برقراری ارتباط برای افراد معلول تاکید دارد. ماده ۹ برای تضمین این‌که افراد معلول دسترسی برابر با دیگران به "... اطلاعات و ارتباطات، از جمله سیستم‌ها و فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی..." دارند، و ماده ۲۱ حق "... آزادی بیان و عقیده، از جمله آزادی جستجو، دریافت و ارایه اطلاعات و ایده‌ها همانند سایرین و از طریق تمامی گونه‌های ارتباطی به انتخاب خودشان..." را تأیید می‌نماید (۵).

دادخواهی از خود و برقراری ارتباط موثر، بخش مهمی از فرایند توانمندسازی افراد معلول است. این جزء اشاره به فعالیت‌هایی در این رابطه دارد که می‌تواند توسط برنامه CBR انجام شود. برنامه CBR نقش کلیدی در کار با افراد معلول به‌منظور بهبود توانایی آن‌ها برای برقراری ارتباط و تعامل با دیگران و در نهایت توانایی دادخواهی از خود را دارد.

¹ - Self-Advocacy

سفر هنسا به سوی یک زندگی مولد

هنسا در یک خانواده روستایی در روستای دورافتاده‌ای به نام دنکی در منطقه گجرات هند متولد شد. خانواده‌اش کارگری می‌کردند و درآمدشان به صورت دستمزد روزانه بود. روستاییان به خاطر ناشنوایی شدید، بینایی کم و اختلال ذهنی، به هنسا برچسب "نفرین‌شده‌ی خدایی" زده بودند. خانواده او از دیگران فاصله می‌گرفتند و از حضور در عرصه‌های مختلف پرهیز می‌نمودند و یا از رفتن به خانه‌های کسانی که آن‌ها را عامل بدشانسی می‌دیدند، خودداری می‌کردند. از آن جاکه خانواده‌ی هنسا وابسته به کاری بودند که بایستی هر روز برای تامین مواد غذایی روزانه خود پیدا کنند، این ننگ و تبعیض باعث ایجاد مسئولیت سنگینی شده بود که کل خانواده را تحت تأثیر قرار می‌داد.

چیزی که باعث تغییر شرایط هنسا و خانواده‌اش شد، آموزشی بود که توسط انجمن "حس بین‌المللی" به مجری CBR داده شد و پس از آن ارائه حمایت‌ها آغاز شد. در طول بازدیدهای منظم از خانه‌ی هنسا، مجری CBR به هنسا کمک کرد تا از طریق بازی‌ها و فعالیت‌ها شروع به بررسی محیط زندگی خود بنماید. با گذشت زمان، درمان‌های هنسا پاسخ داد و شروع به پیشرفت نمود. او چگونگی برقراری ارتباط با زبان اشاره، شمارش با مهره‌ها و انجام محاسبات ساده را یاد گرفت. در کارهای روزمره خانه به مادرش کمک می‌کرد. هنسا از حالت ژولیده و منزوی به نوجوانی مرتب و با اعتماد به نفس تبدیل شد.

این موارد باعث تغییر نگرش روستاییان شد و به تدریج همه چیز شروع به تغییر نمود. کشاورزان دوباره به پدر و مادر هنسا کار پیشنهاد کردند و متوجه مهارت و توانایی‌های هنسا شدند. هنسا در حال حاضر در کار کشاورزی مشغول است و به درآمد خانواده‌اش کمک می‌نماید. خانواده دوباره به برنامه‌های اجتماعی و محلی دعوت شدند و هنسا با دوستان هم‌سن خود گروهی تشکیل داده است.

هدف

افراد معلول قادر به صحبت کردن برای خود گردند.

نقش CBR

نقش CBR کمک به افراد معلول برای توسعه و ترویج دادخواهی و مهارت‌های ارتباطی و اطمینان از این‌که محیط زندگی افراد معلول فرصت‌های مناسب و حمایت‌های لازم را برای آنان فراهم می‌کند و به آنان اجازه تصمیم‌گیری و بیان نیازها و خواسته‌هایشان را به‌طور مؤثر می‌دهد.

پیامدهای مطلوب

- دسترسی افراد معلول و خانواده‌های آن‌ها به اطلاعات و منابع ارتباطاتی بهبود می‌یابد.
- موانع ارتباطی برای افراد معلول کاهش می‌یابد و یا حذف شده‌اند.
- افراد معلول و خانواده‌های آنان خود را در جامعه مطرح می‌کنند.
- کارکنان CBR ارتباطات مؤثری را با همه‌ی ذینفعان برقرار می‌کنند و اطلاعات لازم را از جمله با کسانی که مشکلات ارتباطی دارند، مبادله می‌نمایند.

مفاهیم کلیدی

دادخواهی از خود

دادخواهی از خود چیست؟

بیشتر مردم هر روز برای برآوردن نیازهای شخصی، دادخواهی از خود را به‌کار می‌بندند. دادخواهی از خود درباره افرادی مصداق دارد که می‌خواهند صدای‌شان شنیده شود. یعنی از حقوق و مسئولیت‌های خود آگاهی پیدا نموده، برای احقاق حقوق‌شان حرف بزنند و حق انتخاب و تصمیم‌گیری در مورد زندگی خود را داشته باشند.

چرا این مهم است؟

دادخواهی از خود بخش مهمی از توانمندسازی است. بسیاری از افراد معلول بیشتر زندگی خود را طوری می‌گذرانند که صدای‌شان به گوش نمی‌رسد و به آن‌ها گفته می‌شود که چه باید بکنید. معمولاً تصمیم‌گیری برای آن‌ها توسط دیگران صورت می‌گیرد. با یادگیری مهارت‌های دادخواهی از خود، افراد معلول یاد می‌گیرند چگونه برای اثبات حق خود، تحت کنترل گرفتن امور زندگی خود، و ایجاد بهترین تصمیم برای خود قدم بردارند. دادخواهی از خود می‌تواند کمک کند تا به‌سادگی به‌عنوان افراد معلول در مورد آن‌چه می‌خورند و آن‌چه می‌پوشند، تصمیم بگیرند یا در سطح دیگری، ممکن است این معنی را بدهد که آن‌ها بی‌پروا و آشکار در مورد مسائلی که برای ایشان مهم است مانند اظهارنظر در مورد خدماتی که استفاده می‌کنند، صحبت نمایند.

"دادخواهی از خود" اثربخش

کودکان معلول نقش مهمی در مذاکرات مربوط به تهیه کنوانسیون حقوق افراد معلول ایفا کردند. در ژانویه ۲۰۰۶، در دور ششم مذاکرات، یک گروه از کودکان بنگلادش، چین و بریتانیا به نمایندگی در نیویورک حاضر شدند و دیدگاه‌های خود را در خصوص این که چرا لازم است کنوانسیون اقدامات خاصی را برای محافظت از حقوق آن‌ها دربرگیرد، ارائه نمودند. در بیانیه‌ای که به طور گسترده‌ای منتشر شد، لزوم توجه به اهمیت پایان دادن به مؤسسه‌گرایی، محکوم کردن خشونت و سوء استفاده، اطمینان از دسترسی به خدمات و اطلاعات آن‌ها برجسته شد. در مراسم امضای این کنوانسیون در ماه مارس سال ۲۰۰۷، دو مدافع جوان معلول از نیکاراگوئه و ارمنستان به هیئت‌ها یادآوری کردند که باید توجه خاصی به وضعیت کودکان معلول در اجرای کنوانسیون جدید شود. مشارکت این جوانان مؤید این بود که کودکان معلول می‌توانند مدافعان موثر برای حقوق خود باشند و حق دارند در تصمیماتی که آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد، نقش داشته باشند (۶،۷،۸،۹).

چه حمایتی مورد نیاز است؟

بسیاری از افراد معلول، تبعیض و انگ را تجربه کرده‌اند و بسیار دشوار است که خواسته‌ها، نیازها و نظرات‌شان شنیده شود. اکثر اوقات، افراد معلول نیاز به یادگیری مهارت‌های دادخواهی از خود خواهند داشت (به فعالیت‌های پیشنهادی نگاه کنید). درحالی‌که دادخواهی از خود، هدف نهایی برای افراد معلول است، در برخی شرایط ممکن است آن‌ها درخواست و یا نیاز به یک مدافع داشته باشند. مدافع ممکن است یکی از اعضای خانواده، دوست، عضو یک سازمان افراد معلول، داوطلب مدافعه از اهالی محله، و یا یکی از کارکنان CBR باشد. مدافع ممکن است به فرد معلول در دسترسی به اطلاعات، کمک به حضور در وعده‌های ملاقات و جلسات، نوشتن نامه در مورد مسائل مهم و صحبت کردن از طرف آن‌ها در شرایط دشوار، کمک نماید.

ارتباطات

ارتباطات یعنی چه؟

ارتباطات راهی است برای انتقال اطلاعات و پیام‌ها از فردی به فرد دیگر و نیز به معنی ایجاد و حفظ روابط اجتماعی بین افراد و سایر مردم. سه عامل اصلی تشکیل‌دهنده برای برقراری ارتباطات موثر: معنی، علت و فرصت است.

- معنی: به نحوه ارسال پیام اشاره دارد. این کار ممکن است از طریق کلمات گفتاری یا نوشته شده، زبان اشاره و/یا وسایل کمک ارتباطی رخ بدهد. مردم باید به مفاهیم ارتباطی دسترسی داشته باشند تا به بهترین وجه نیازهای خود را رفع کنند (به مؤلفه سلامت، جزء وسایل کمکی نگاه کنید).
- علت: به این که چرا ارتباط اتفاق می‌افتد، اشاره دارد. دلایل بسیاری عبارتند از: بیان نیازهای عملی، مثلاً، درخواست برای نوشیدن؛ بیان افکار، عقاید و احساسات؛ پرسیدن نام دیگران، دوست شدن و یا جوک گفتن.

● فرصت: افراد به‌طور مکرر نیازمند برقراری ارتباط با دیگران هستند. بسیاری از افراد معلول فرصت برقراری ارتباط را ندارند، مثلاً، کودکان معلول اغلب زمانی که مهمان به خانه می‌آید، پنهان می‌شوند، یک فرد بزرگسال که پس از سگت‌مغزی نمی‌تواند حرف بزند از تصمیم‌گیری‌های خانوادگی حذف می‌شوند، افراد ناشنوا به‌علت نبودن مترجم زبان اشاره قادر به شرکت در جلسات مشورتی نیستند. فرصت‌های محدود بر یادگیری و رشد ارتباطات و مهارت‌های دیگر تأثیر می‌گذارد.

حتی بدون کلام، افراد می‌توانند ارتباط برقرار کنند

با وجود این‌که مفهوم دادخواهی از خود در افراد معلول بر داشتن صدا برای دفاع از حق خود تأکید دارد، لزوماً به این معنی نیست که حتماً باید فرد به‌صورت واقعی کلمه صدا داشته باشد. برخی از افراد معلول نمی‌توانند صحبت کنند و یا به‌راحتی با دیگران ارتباط برقرار کنند. اختلالات جسمی، شنوایی، بینایی و ذهنی به برقراری ارتباط افراد و سهولت درک آن‌ها توسط دیگران تأثیر می‌گذارد. با این حال، درک این نکته مهم است که هر کس توانایی برقراری ارتباط را دارد حتی اگر توانایی سخن گفتن را نداشته باشند - ارتباطات تنها شامل ادای کلمات نیست.

افراد معلول می‌توانند احساس دوست داشتن و دوست نداشتن، خواسته‌ها و نیازهای خود را به روش‌های دیگری غیر از گفتن ابراز کنند. ارتباطات هم‌چنین شامل "... نمایش متن، بریل، ارتباطات لامسه، چاپ با اندازه درشت، نرم افزار چندرسانه‌ای قابل دسترس و هم‌چنین نوشتاری، صوتی، ساده‌سازی زبان، متون گویا و روش‌های بهبود کیفیت صدا و حالت‌های جایگزین، مفاهیم و قالب‌های ارتباطی، از جمله اطلاعات قابل دسترس و فن‌آوری ارتباطات" (۵) (جزء وسایل کمکی مؤلفه سلامت را ببینید).

کادر ۵ ویتنام

مدیریت سلامت از طریق گروه‌های خودیار

ترنگ ۱۴ سال دارد و در یک روستای دورافتاده کوهستانی با خانواده‌اش زندگی می‌کند. ترنگ دچار فلج مغزی است و در برقراری ارتباط مشکل دارد. خانواده و دوستانش حرف‌های او را نمی‌فهمند و چون در حرکات دست‌هایش ناهماهنگی وجود دارد، قادر به استفاده از زبان اشاره نیست. محدود شدن مهارت‌های ارتباطی باعث شده تا اکثر مردم فکر کنند که او کم‌توان ذهنی است. عمه‌ی ترنگ از برنامه

توانبخشی مبتنی بر جامعه درخواست کمک کرد. کارکنان CBR کمک کردند و یک تابلویی که حاوی تصاویری از فعالیت‌های مهم و مورد نیاز در زندگی ترنگ بود را درست کردند. او اکنون با استفاده از این تابلو و هم‌چنین اشاره با چشم به بیان نیازهای خود و تبادل اطلاعات و صحبت با خانواده و دوستان می‌پردازد. کارکنان CBR نیز خانواده‌اش را تشویق نمودند تا خواندن را به او آموزش دهند.

موانع ارتباطی

از دیگر معانی دادخواهی از خود این است که باید حرف‌های افراد معلول را بشنویم پس مهم است که موانع ارتباطی را بشناسیم. چهار مانع عمده وجود دارد: ۱- موانع فیزیکی، مثل مسافت‌های طولانی و یا محیط‌هایی که باعث حواس‌پرتی^۱

می‌شوند ۲- موانع مفهومی، مثل استفاده از کلمات پیچیده و واژگان تخصصی، ۳- موانع نگرشی، مانند اجتناب از برقراری ارتباط با کسی که به دلیل بی‌صبری و غرور مشکلش را ابراز نمی‌کند و ۴- موقعیت اطلاعات مثل زمان نامناسب اطلاعات یا اطلاعات بیش از حد. برای برقراری ارتباط موثر، مهم است که نوع موانع ارتباطی و راه‌حل‌های رفع آن را بشناسیم.

فعالیت‌های پیشنهادی

کارکنان CBR برای حمایت از دادخواهی از خود و توسعه ارتباطات موثر به منظور توانمندسازی افراد معلول، نه تنها نیازمند توجه به فرد و محیط هستند، بلکه توانایی برقراری ارتباط آن‌ها نیز مهم است.

انجام ارزیابی‌های اولیه ارتباطات

منابع، مانند کتاب "بیاپید ارتباط برقرار کنیم" (کتابی راهنما برای افرادی که با کودکان مبتلا به مشکلات ارتباطی کار می‌کنند) (۱۰)، می‌تواند اطلاعات جامعی در مورد ارزیابی ارتباطات فراهم کند. برخی از ملاحظات اساسی در زمان ارزیابی کیفیت ارتباط به‌قرار زیر هستند:

- در حال حاضر چه روش / روش‌های ارتباطی مورد استفاده قرار گرفته است؟
- چقدر خوب از آن‌ها استفاده می‌شود؟ (در نظر گرفتن مهارت‌های افراد معلول و غیرمعلول).
- آیا سیستم ارتباطی برای همه قابل فهم است؟
- آیا شخص غیرمعلول واقعا نیازهای فرد معلول را درک می‌کند؟
- چه کسی معمولاً با فرد معلول ارتباط برقرار می‌کند؟
- چرا فرد معلول ارتباط برقرار می‌کند؟ برای ایجاد رابطه، بیان نیازهای عملی، و یا بیان احساساتش می‌باشد؟
- فرد چه نوع فرصت‌های ارتباطی دارد؟ آیا بیشتر مردم با او صحبت می‌کنند یا او را رها می‌کنند؟
- آیا موانع دیگری برای برقراری ارتباطات خوب وجود دارد؟
- آیا وضعیت، قدرت و نقش‌ها ارتباطات را تحت تأثیر قرار می‌دهد؟ برای مثال، آیا زن معلول در مقابل مرد صحبت می‌کند؟ آیا خانواده در هنگام برقراری ارتباط عضو معلول خانواده‌شان خجالت می‌کشد؟

1- Environmental distractions

حمایت از توسعه مهارت‌های ارتباطی

کارکنان CBR نیاز دارند از نزدیک با افراد معلول و خانواده‌های آن‌ها کارکنند تا مطمئن شوند که آن‌ها قادر به توسعه مهارت‌های ارتباطی‌شان هستند. حمایت‌ها بر اساس نیازهای فردی و شرایط تعیین می‌شود و ممکن است به‌طور مستقیم توسط کارکنان CBR یا دیگران ارائه شود. مجدداً منابعی، مانند کتاب "برقراری ارتباط"¹، پیشنهادات مفید زیادی ارائه می‌نماید. پس از شناسایی افراد دچار اختلالات ارتباطی، کارکنان CBR قادر به انجام موارد زیر هستند:

- تسهیل ارجاع به خدمات تخصصی موجود، به‌عنوان مثال، گفتار درمانی؛
- اطمینان از این‌که خانواده‌ها بدانند صحبت کردن برای برخی افراد امکان‌پذیر نیست و ارائه اطلاعات در مورد سایر شیوه‌های ارتباطی نظیر، زبان اشاره، تخته‌های ارتباطی؛
- اطمینان از دسترسی به دستگاه‌های کمک ارتباطی مورد نیاز، لازم است طرز کار دستگاه به خانواده نشان داده شود (جزء وسایل کمکی مؤلفه سلامت را ببینید)؛
- اطمینان از این‌که افرادی که نیاز به سمعک دارند اطلاعات لازم در مورد در دسترس بودن، اتصالات، نگهداری و طرز استفاده را دارند؛
- آموزش زبان اشاره و یا ارائه اطلاعات در مورد مکانی که زبان اشاره آموزش داده می‌شود؛
- تشویق فراگیرسازی افراد دچار مشکلات ارتباطی در فعالیتهای روزمره و تجربه‌اندوزی (مثل رفتن به بازار، پخت‌وپز، نظافت) و یادگیری کلمات، عبارات و حرکات ساده که می‌تواند در طول روز مورد استفاده قرار گیرد؛
- پیوستن افراد به گروه‌ها یا انجمن‌هایی که فرصت تعاملات اجتماعی را برای دیگران فراهم می‌کنند، مانند انجمن ناشنوایان، انجمن سگته مغزی، باشگاه‌های ورزشی ویژه افراد معلول، زمین بازی مخصوص تمام کودکان.

کادر ۶

استفانی دنیای جدید را می‌شنود

کودکانی که دچار اختلال شنوایی هستند، ممکن است برای برقراری ارتباط با خانواده، دوستان و معلمان نیاز به سمعک داشته باشند. برنامه CBR می‌تواند باعث تسهیل دسترسی به وسایل کمکی شده و در زمینه چگونگی استفاده و حفظ آن آموزش‌های لازم را ارائه دهد. برنامه CBR همچنین ممکن است باتری کم‌هزینه در دسترس قرار داده و در صورت لزوم استفاده از زبان اشاره را ترویج نماید.

اختلال شنوایی استفانی تا چندین سال بدون تشخیص مانده بود. به‌همین خاطر او در انزوای کامل زندگی می‌کرد و تنها با مادرش ارتباط داشت. یک پزشک داوطلب از برنامه محلی CBR تشخیص داد که از دست دادن شنوایی او ناشی از نوعی عفونت مزمن گوش است. پزشک ابتدا عفونت را درمان نمود و پس از آن یک سمعک به استفانی داده شد. استفانی به دبستان رفت و افق‌های جدیدی برای او گشوده شد. او دیگر منزوی نبود و با دوستان خود به‌طور روزانه تعامل داشت.

¹ - Let's communication

توجه به موانع ارتباطی

برنامه CBR می‌تواند از طریق اقدامات ذیل به کاهش یا حذف موانع ارتباطی در محیط زندگی کمک کند:

- تشویق به داشتن نگرش مثبت در محیط خانه جهت به حداکثر رساندن فرصت‌های ارتباطی برای کودکان و یا بزرگسالان معلول؛
- شناسایی افراد کلیدی که افراد معلول با آن‌ها می‌توانند ارتباط برقرار کنند و آنچه که افراد معلول علاقه‌مندند درباره آن صحبت کنند؛
- به اشتراک‌گذاری اطلاعات با دیگران در مورد نوع ابزار ارتباطی مورد علاقه مردم؛ مهم است ابزاری که توسط آن افراد معلول می‌توانند از آن به‌طور مستقل استفاده کنند، افزایش یابد، مثلاً، برنامه CBR می‌تواند "برگه ارتباطی من" را برای افراد معلول تهیه کند و فرد می‌تواند از طریق آن به دیگران بگوید که بهترین راه برقراری ارتباط با او این برگه است؛
- آموزش روش‌های برقراری ارتباط به خانواده و اعضای جامعه که ممکن است برای افراد معلول مفید باشد، به‌عنوان مثال اختصاص زمان بیشتر برای برقراری ارتباط، استفاده از گفتار ساده، حرکات و اشارات، نقاشی یا خط بریل؛
- ارائه پیشنهادات در مورد این‌که چگونه محیط زندگی می‌تواند برقراری ارتباط را به حداکثر برساند، به‌عنوان مثال صحبت کردن با فرد دچار اختلال شنوایی در یک فضای آرام و تامین نور کافی برای افرادی که لب‌خوانی می‌کنند؛
- ارتقاء توسعه آموزش مترجمان زبان اشاره- که ممکن است برای همکاری با سازمان‌های افراد معلول برای انجام این کار مفید باشد؛
- استفاده از جلسات عمومی و یا رسانه‌ها به‌منظور افزایش آگاهی جامعه در مورد چالش‌های پیش‌روی افراد دچار مشکلات ارتباطی؛
- ارتقاء نیاز و استفاده از اطلاعات قابل دسترس و قالب‌های ارتباطات در همه فعالیت‌ها، از قبیل آموزش، رویدادهای اجتماعی و برنامه‌های توسعه، همراه با سازمان‌های افراد معلول.

استفاده از زبان اشاره برای یک آینده بهتر

در جزیره بوهول در فیلیپین، برنامه محلی CBR دوره‌های مقدماتی آموزش زبان اشاره را برای افراد ناشنوا، خانواده آن‌ها و اعضای جامعه برگزار نمود. در سال ۲۰۰۸، بیش از ۲۰۰ نفر در محدوده سنی هشت تا ۶۸ سال زبان اشاره را آموخته و همگی آماده هستند زبان اشاره را به خانواده و دوستان خود آموزش دهند. این طرح با هدف افزایش آگاهی

مردم در مورد فرهنگ ناشنوایی و تشویق مردم به احترام و ارتباط با افراد ناشنوا بود. در پایان یکی از دوره‌های آموزشی چهار هفته‌ای، از مربیان (غالباً بزرگسالان ناشنوا) جهت انجام آموزش‌های مشابه زبان اشاره در دانشگاه‌های محلی دعوت به عمل آمد. دانشگاه برای انجام این برنامه‌های آموزشی به آن‌ها دستمزد پرداخت نمود. در پایان سه نفر از برجسته‌ترین دانشجویان فارغ‌التحصیل شده این دانشگاه به‌عنوان معلمان دبیرستان دانش‌آموزان ناشنوا به پروژه CBR ملحق شدند.

حمایت از دادخواهی از خود

برنامه‌های CBR باید اقدامات ذیل را ترتیب دهند:

- یادآوری آن‌چه را که افراد معلول می‌خواهند؛
- ارائه اطلاعات لازم به افراد معلول در مورد معلولیت‌شان؛
- آموزش افراد در مورد مدل اجتماعی معلولیت؛
- ارائه اطلاعات به افراد معلول در مورد حقوق و مسئولیت‌های خود؛
- دخالت دادن افراد معلول در تصمیم‌گیری برای برنامه‌های توانبخشی؛
- ارائه اطلاعات در مورد خدماتی که در جوامع آن‌ها وجود دارد؛
- ایجاد پیوند افراد معلول با گروه‌های خودیار و سازمان‌های افراد معلول در جاهایی که این گروه‌ها در جامعه وجود دارند.

حصول اطمینان از برقراری ارتباط موثر توسط کارکنان CBR

حمایت از افراد معلول از طریق فعالیتهای دادخواهانه، کارکنان CBR لازم است که مهارت برقراری ارتباط موثر را داشته باشند. کارکنان CBR نیازمند تعامل با افراد با زمینه‌ها و شغل‌های بسیار متفاوت هستند و باید قادر به تبادل اطلاعات شفاف باشند، به‌ویژه هنگامی که موضوع بحث دشوار و حساس است، مخصوصاً جایی که اختلاف طبقه یا موقعیت وجود دارد، که در آن زبان مشترک وجود ندارد، و یا جایی که در سطح سواد تفاوت وجود دارد. کارکنان CBR باید اقدامات ذیل را انجام دهند:

- تشویق به ایجاد محیط ارتباطی دوستانه و حمایت از افراد دچار مشکلات ارتباطی برای ابراز وجود خود؛
- صحبت کردن به زبان‌های مشابه و گویش جوامع محلی؛
- دانستن زبان اشاره محلی، و چگونگی استفاده از روش‌های جایگزین برقراری ارتباط؛
- درک و احترام به فرهنگ محلی، طبقه‌بندی تفاوت‌ها، و داشتن یک مدل خوب در برقراری ارتباط محترمانه با افراد معلول، زنان و سایر گروه‌های به حاشیه‌رانده شده؛
- ارتباط منظم با ذی‌نفعان مختلف در بخش‌های سلامت، آموزش، معاش و اجتماعی، و تسهیل گفتگو در طی جلسات ذی‌نفعان؛
- دانستن چگونگی استفاده از رسانه‌ها برای برقراری ارتباط با مردم.

بسیج جامعه

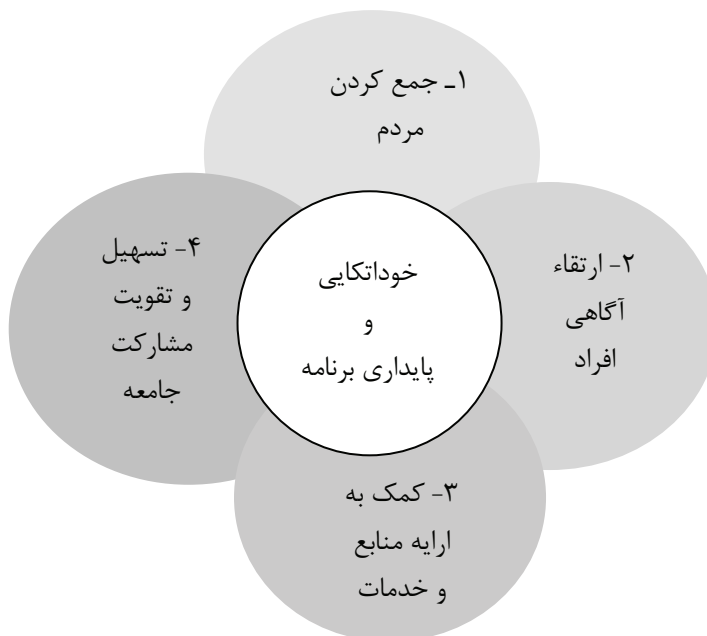
مقدمه

بسیج جامعه فرایند تجمیع و برقراری ارتباط با ذی‌نفعان جهت کمک به ارائه تسهیلات و خدمات و تقویت مشارکت جامعه برای پایداری برنامه و خوداتکایی است. هنگامی که مردم از گروه‌های مختلف با هدف مشترک فعالانه در نیازسنجی و حل مسئله مشارکت نمایند، به موفقیت‌های بسیاری می‌توان دست یافت. بسیج جامعه به توانمندسازی جامعه و آغاز و کنترل برنامه‌های توسعه توسط اعضای جامعه کمک می‌کند.

روند عادی‌سازی معلولیت پیشرفت کمی خواهد داشت مگر این‌که جامعه حمایت‌های لازم را انجام دهد و بخش‌های مختلف جامعه فعالانه در فرایند تغییر درگیر شده باشند (۱۱). برنامه CBR می‌تواند از بسیج جامعه برای گردهم‌آوردن ذی‌نفعان، به‌عنوان مثال افراد معلول، خانواده‌ها، گروه‌های خودیار، سازمان‌های افراد معلول، اعضای جامعه، مقام‌های محلی، رهبران محلی، تصمیم‌گیران و سیاست‌گذاران به‌منظور رفع موانع در درون جامعه و فراگیرسازی افراد معلول در جوامع خود و ایجاد فرصت‌های برابر استفاده کنند.

این جزء بر این مسئله تأکید دارد که چگونه برنامه CBR می‌تواند مردم را به یکدیگر نزدیک کند تا با هم کار کنند و برای ایجاد تغییر در جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌کنند، تلاش کنند.

شکل ۱: چهار گام برای بسیج جامعه

توانمندسازی از طریق نقش‌های رهبری

در کلمبیا، بسیاری از شهرداری‌ها برنامه‌های CBR را که توسط دولت‌های محلی تامین مالی و مدیریت می‌شوند، اداره می‌کنند. در سال ۲۰۰۲، پس از چند سال تجربه اجرایی، مسئولان محلی، به این واقعیت رسیدند که بسیاری از برنامه‌های آن پایدار نبوده و فاقد مالکیت جامعه است، و باید برای ایجاد یک پروژه آزمایشی توسط بنیاد معلولان- اهالی کاکازیا، در شهرداری کاکازیا در شمال کلمبیا اقدام شود.

هدف اصلی این بنیاد معلولان تسهیل توانمندسازی افراد معلول جهت برعهده گرفتن نقش‌های رهبری در برنامه توانبخشی مبتنی بر جامعه و داشتن نقش فعال در برنامه‌ریزی و کنترل زندگی خودشان است. بنیاد، بسیاری از مردم را در جامعه برای گردهم آمدن و حمایت از برنامه بسیج نمود، از جمله افراد معلول، والدین آن‌ها، مراقبان، مهاجران آواره‌شده، افراد بومی، اعضای جامعه و رهبران جامعه.

این بنیاد در حال حاضر ۲۱۸ عضو دارد و ۲۰ داوطلب به‌عنوان کارکنان CBR کار می‌کنند. این کارکنان CBR در درجه اول مسئول شناسایی افراد معلول و ارائه حمایت‌های ضروری به آن‌ها و خانواده‌های‌شان هستند. آن‌ها برای ارتقاء اعتماد به نفس، فراگیرسازی خانواده، و دسترسی به خدمات بهداشتی، آموزشی، کاریابی و ایجاد اشتغال فعالیت می‌کنند.

بنیاد موانع متعددی را تجربه کرده است، به‌عنوان مثال برخی از اعضای آن، منافع خود را به منافع گروه ترجیح می‌دادند، دسترسی به منابع برای پرداختن به مسائل معلولان در سطح شهرداری محدود بود، و مؤسسات یا ارائه‌دهندگان خدمات اغلب حساسیت کمی در مورد مسائل معلولیت نشان می‌دادند.

با این حال، با گذشت زمان و تلاش بنیاد، بر این مشکلات غلبه نمودند تا تبدیل به یک بنیاد پویا و باثبات گردند. به‌خاطر این استراتژی بسیج مداوم جامعه، بنیاد کاکازیا، جامعه را برای تبدیل شدن به جامعه‌ای علاقه‌مند و درگیر در فعالیت‌های

مربوط به معلولیت برانگیختند. به این

ترتیب افراد معلول و اعضای جامعه خود را

به هم نزدیک کرده، و باعث تشویق

رهبران جامعه برای تبدیل شدن به مدافعان

مسائل معلولیت نزد مقامات

محلی گردیدند.

هدف

جوامع محلی دارای قدرت کافی برای حذف موانع برای افراد معلول و خانواده‌های آن‌ها بوده و نقش فعالی در تسهیل فراگیرسازی افراد معلول و خانواده‌های آنان در فعالیتهای اجتماعی فراهم آورند.

نقش CBR

نقش CBR بسیج جامعه برای حصول اطمینان از اصلاح نگرش‌ها و رفتارهای منفی نسبت به افراد معلول و خانواده‌های آنان و عادی‌سازی معلولیت در همه‌ی بخش‌های توسعه است.

پیامدهای مطلوب

- جوامع از نیازهای افراد معلول آگاه شده و انگیزه آنان برای بهبود کیفیت زندگی افراد معلول و اعضای خانواده‌های آنان افزایش می‌یابد.
- موانع در جامعه برای افراد معلول و اعضای خانواده‌های آن‌ها کاهش یافته و یا حذف شده است.
- جوامع محلی از برنامه‌های CBR و چگونگی استفاده از منابع جامعه برای توسعه و پایداری برنامه CBR آگاه شده‌اند.
- جوامع محلی در برنامه‌ریزی، اجرا و مدیریت برنامه CBR مشارکت می‌کنند.

مفاهیم کلیدی

تعریف "جامعه"

عنوان توانبخشی مبتنی بر جامعه در حال حاضر نشان می‌دهد که جامعه نقش کلیدی در هر برنامه CBR دارد. "جامعه" را می‌توان به‌عنوان نوعی از یک سازمان و همبستگی اجتماعی افرادی که با هم زندگی می‌کنند، توصیف کرد. با این حال، به‌طور کلی جوامع همگن نیستند و اعضای آن‌ها اغلب در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، علایق و آرمان‌داری سلیقه‌های مختلف هستند (۱۲). برای مثال، در یک جامعه روستایی "سنتی"، ممکن است افراد متعلق به گروه‌های مختلف قومی باشند، به زبان‌های مختلف صحبت کنند، باورهای مذهبی متفاوت و شیوه‌های مختلف در تعامل فرهنگی داشته باشند.

ذی‌نفعان جامعه محلی

جوامع از افراد، گروه‌ها و سازمان‌های مختلف تشکیل شده‌اند، بسیاری از آن‌ها ذی‌نفعان مهم برای برنامه CBR هستند. اعضای جامعه عبارتند از افراد معلول، اعضای خانواده، همسایگان، دوستان، معلمان، گروه‌های خودیار، سازمان‌های افراد معلول و مقامات محلی. فصل مدیریت (کتاب مقدماتی) اطلاعات بیشتری در خصوص افراد ذی‌نفع، از جمله خلاصه‌ای از نقش‌های کلیدی و مسئولیت‌های آنان ارائه می‌دهد. توجه داشته باشید که در هر جامعه، برخی از ذی‌نفعان نفوذ بیشتری

نسبت به دیگران دارند (به‌عنوان مثال رهبران قبیله‌ای، مذهبی و یا سیاسی) و قدرت بیشتری برای تصمیم‌گیری در مورد مسائلی که باعث نگرانی جامعه است، دارند.

معلولیت به‌عنوان مسئله جامعه

مسائل مربوط به توسعه جامعه که مربوط به بهداشت، آموزش، آب سالم، مسکن، حمل و نقل و محیط زیست است، همگی بر بروز و شیوع معلولیت اثر می‌گذارند (به مؤلفه سلامت نگاه کنید). بنابراین معلولیت با وجودی که اغلب نادیده گرفته می‌شود، موضوع مهمی در جوامع است.

در بسیاری از جوامع موانعی وجود دارد که بر کیفیت زندگی افراد معلول و اعضای خانواده آنان تأثیر می‌گذارد. این موانع عبارتند از موانع فیزیکی/زیست محیطی، نگرشی، فرهنگی، و موانع خدماتی، سیستمی و سیاست‌ها. موارد مفصل‌تری از انواع موانع که افراد معلول و اعضای خانواده‌شان ممکن است با آن‌ها مواجه باشند در سایر مؤلفه‌های این راهنما آمده است. مهم این است که برنامه CBR قادر به شناسایی و درک موانعی در جامعه است که بیشتر بر افراد معلول و خانواده‌های آنان تأثیر می‌گذارد.

بسیج جامعه

در بخش توسعه تاکید اصلی بر این است که جوامع نقش رهبری به خود گرفته و در فعالیتهای توسعه و نه فقط به‌عنوان دریافت‌کنندگان کمک‌های مالی و خدمات باشند. جامعه بهترین قضاوت را در مورد مشکلات خود داشته و توانایی انجام اقدام مناسب برای حل این مشکلات را داراست. CBR راهبردی برای توسعه فراگیر مبتنی بر جامعه است، بنابراین بر مشارکت جامعه اذعان دارد، به‌عنوان مثال جوامع به‌طور مستقیم در تصمیم‌گیری و اقداماتی که بر زندگی آن‌ها تأثیرگذار است، دخالت دارند (به کتاب مقدماتی نگاه کنید).

بسیج جامعه راهبردی است که برنامه CBR می‌تواند از آن برای کمک به کسب و کار افراد معلول و غیرمعلول استفاده کند. هم‌چنین برای تعامل با ذی‌نفعان در فعالیتهای CBR در جهت توسعه فراگیر مورد استفاده قرار گیرد. وقتی برنامه CBR جوامع را در امور مربوط به خود درگیر می‌نماید، احتمال بیشتری دارد تا افراد معلول و اعضای خانواده آن‌ها حتی پس از کمک‌های مالی و حمایت‌هایی که ممکن است به پایان برسد، منافع حاصل از آن به‌طور دائمی ادامه داشته باشد.

ساختن پل‌ها عامل ایجاد انگیزه در جوامع

در استان ادما در اتیوپی، یکی از مجریان CBR متوجه شد که پل رودخانه شکسته شده است. این مسئله برای افراد معلولی و سایر افرادی که از آن استفاده می‌کردند، ایجاد مشکل کرده بود. مثلا، بازوی یک پسر جوان درحالی که داشت از رودخانه می‌گذشت، شکست. تسهیل‌گر CBR با مسئولان مدرسه و محله تماس گرفت و شورایی را برای بهبود دسترسی به این منطقه تشکیل داد. این شورا اهالی جامعه را برای کمک مالی و همچنین فیزیکی بسیج نمود. پل جدید در نهایت با همکاری مسئولان محلی، که فرایند ساخت‌وساز را تسهیل نمودند، ساخته شد. بعد از این که ساخت پل جدید به پایان رسید، مسئولان محلی انگیزه مضاعفی جهت انجام کارهای بیشتر برای افراد معلول پیدا نمودند و تصمیم به بهبود دسترسی به مدرسه محلی

برای افزایش حضور کودکان معلول در مدارس گرفتند. برنامه CBR به آنان فهماند که جامعه یک منبع بزرگ و قابل تشویق برای بهبود شرایط زندگی خودشان است. حتی با چند منبع جزئی، می‌توان همه چیز را به‌دست آورد، به‌ویژه هنگامی که خود جامعه صاحب آن ایده‌ها باشد.

فعالیت‌های پیشنهادی

با وجودی که بسیج جامعه یک فرایند مداوم است، اما این جزء یک راهنمای گام به گام را فراهم نمی‌کند، در عوض فعالیت‌هایی را پیشنهاد می‌کند که در تمام عناوین کلیدی، بسیار وسیع و سازمان‌یافته است. بسیاری از فعالیت‌ها با بخش‌های دیگر این راهنما به‌ویژه با بخش مدیریت مشترک است.

درک و شناخت جامعه

برای بسیج نمودن جامعه جهت پرداختن به مسائل مربوط به معلولیت و حمایت از توسعه و اجرای CBR، لازم است شناخت خوبی از جامعه داشته باشیم. برنامه CBR باید درک درستی از عرصه‌هایی که مردم در آن زندگی می‌کنند، نظیر عرصه‌های فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی و مسائل و مشکلاتی که جامعه با آن مواجه شده است، داشت. تجزیه و تحلیل وضعیت، راه موثری برای انجام این کار است و شرح مفصلی از تجزیه و تحلیل وضعیت در بخش مدیریت ارائه شده است.

شناسایی ساختارهای قدرت در جامعه، اقدامی مهم برای بسیج جامعه است. مردم در موقعیت‌های رسمی قدرت، مثل رهبران دولت‌های محلی، رهبران گروه‌ها و سازمان‌های اجتماعی (گروه‌های خودیار، سازمان‌های افراد معلول) و همچنین

افراد صاحب نفوذی که در جامعه ممکن است در بخش‌های مختلف توسعه (مانند معلمان در بخش آموزش و پرورش) حضور داشته باشند، باید شناسایی شوند. مهم این است که برنامه CBR این ساختارهای قدرت را بشناسد، چرا که افراد با قدرت و نفوذ هستند که توانایی بسیج کردن جامعه برای حمایت از سایر طرح‌های موجود در جامعه را دارند.

این نیز مهم است که این یادگیری در مورد جامعه باعث کشف اطلاعات مربوط به نگرش‌های جاری و مدیریت رفتار نسبت به افراد معلول و اعضای خانواده آنان می‌شود. رفتار مردم نسبت به دیگران اغلب نگرش آن‌ها را نشان می‌دهد، با مشاهده رفتار آن‌ها، ممکن است دریابیم که آیا آن‌ها توهین‌گر، مغرور، سرکوبگر، و یا بی‌تفاوت هستند یا نه.

ایجاد اعتماد و اعتبار در جامعه

مهم است که برنامه CBR برای ایجاد اعتماد و اعتبار با ذی‌نفعان در جامعه وقت بگذارد. برنامه‌های CBR باید اقدامات ذیل را انجام دهد:

- درخواست مجوز از رهبران محلی برای کار کردن با جامعه؛
- دیده شدن و فعال بودن در جامعه‌ی خود و حمایت از فعالیت‌های سایر ذی‌نفعان؛
- ایجاد ارتباط با ذی‌نفعان مختلف جامعه به‌منظور شناخت آن‌ها، درک مشکلات آن‌ها و کشف بهترین راه همکاری با آن‌ها؛
- به اشتراک گذاشتن منظم اطلاعات مهم و به‌روزرسانی در مورد برنامه CBR؛
- صادقانه و شفاف برخورد کردن با افراد جامعه و پرهیز از وعده‌هایی که نمی‌توان آن‌ها را برآورده کرد.

بالا بردن آگاهی جامعه

برای موفقیت بسیج جامعه و کسب حمایت برای طرح‌های مربوط به معلولیت، اعضای جامعه باید اول آگاهی خود را در مورد معلولیت ارتقا داده و اهمیت آن را درک کنند و اقداماتی را که آن‌ها می‌توانند انجام دهند را بشناسند. بسیاری از اعضای جامعه دانش محدودی در مورد معلولیت دارند و به‌همین خاطر نگرش منفی و رفتار نامناسب نسبت به افراد معلول خواهند داشت؛ معلولیت ممکن است صرفاً به‌عنوان یک مسئله مربوط به سلامت تلقی شود و باعث ترحم و بدنامی شود.

روش‌های مختلفی برای آموزش و آگاه‌سازی در مورد معلولیت در جامعه وجود دارد. به‌عنوان مثال برنامه CBR می‌تواند از بحث‌های گروهی، ایفای نقش، چاپ کارت‌های راهنما، داستان‌سرایی و آهنگ‌ها، تئاتر، نمایش عروسکی، پوستر، فیلم و رادیو استفاده کند.

هنگام بالا بردن سطح آگاهی در مورد معلولیت در جامعه چیزهای مهمی وجود دارد که باید به خاطر داشت، از جمله:

- پیام‌ها باید ساده باشد؛

- مواد و روش‌های مورد استفاده باید متناسب با فرهنگ‌های محلی باشد؛
- فعالیت‌های آگاه‌سازی وقتی بیشترین اثر را دارد که افراد معلول به‌طور مستقیم در اجرای آن‌ها درگیر باشند؛
- تغییر نگرش‌ها و رفتارها زمان‌بر و فرایندی ادامه‌دار است.

تغییر نگرش‌ها

کالومه یک پسر جوان صرعی است که با خانواده‌اش در یک روستایی در کنیا زندگی می‌کند. کالومه اختلال حرکتی دارد که در نتیجه کوتاهی عضله ساق ایجاد شده بود و پس از تشنجی که در نزدیکی آتش داشت، پایش سوخته بود. بسیاری از مهارت‌های او، مثل مهارت‌های ارتباطی، ضعیف بود چرا که او از دیگران جدا و پنهان شده بود. خانواده کالومه به‌دلیل معلولیتش از جامعه طرد شده بودند و در نتیجه آن حتی رفع نیازهای اولیه برایشان دشوار شده بود.

کالومه در بررسی انجام شده از معلولان در منطقه شناسایی شد. یکی از کارکنان CBR کالومه را به مرکز بهداشت برد و برای کنترل صرعش دارو دریافت نمود. مؤسسه تحقیقات پزشکی کنیا با همکاری انجمن افراد معلول کنیا ترتیب جراحی کوتاهی عضله کالومه را دادند و مشکلش حل شد. کالومه هم‌چنین تحت درمان‌های اولیه برای بهبود مهارت‌هایش قرار گرفت. پیگیری کالومه و خانواده‌اش هر ماه در جامعه توسط کارکنان مؤسسه تحقیقات پزشکی کنیا انجام شد.

جامعه نیز در مورد معلولیت از جمله علل احتمالی ایجاد معلولیت، از طریق رئیس بارازاس (انجمن‌ها) حساس شده بود. کارکنان مؤسسه تحقیقات پزشکی کنیا به جامعه کمک کردند تا درک کنند که صرع مسری نیست و در اثر سحر ایجاد نمی‌شود و هر یک از اعضای جامعه مسئولیت حمایت از کودکان معلول و خانواده‌های آنان را نیز برعهده دارند. ارتباط منظم با اعضای جامعه کمک کرد تا نسبت به افراد معلول و خانواده‌های آن‌ها تغییر نگرش حاصل شود و برخی از اعضای جامعه حتی یک خانه برای خانواده کالومه ساختند.

ایجاد انگیزه در جامعه برای مشارکت

مهم است که برنامه CBR انگیزه ذی‌نفعان جامعه را برای توجه به مسائل مربوط به معلولیت بالا برده و در جهت توسعه فراگیر تلاش کنند. ذی‌نفعان مختلف جامعه باید برای مشارکت در اقدام و ایجاد تغییر در آن جامعه، انگیزه و توجه لازم را داشته باشند. کارکنان CBR نیاز به متقاعد کردن ذی‌نفعان دارند که CBR راهبردی است که فقط برای افراد معلول نیست و در نهایت می‌تواند به نفع تمام جامعه باشد. حساس‌سازی و آگاه کردن اعضای جامعه از استراتژی CBR (مفهوم، فلسفه، هدف کلی، هدف اختصاصی) و این‌که چگونه می‌تواند به جامعه کمک کند، از جمله این فعالیت‌های مهم است.

درک این‌که چه چیزی انگیزه ذی‌نفعان جامعه را افزایش می‌دهد، بسیار مهم است. در مراحل اولیه از بسیج جامعه ممکن است لازم باشد برای افزایش علاقه و انگیزه ذی‌نفعان مشوق‌هایی ارائه گردد (۱۱). با این حال، پیشنهاد شد که به جای ارائه مشوق یا پاداش، برنامه CBR بر روی اطمینان از این‌که مردم ارزش مشارکت‌شان را درک کرده‌اند و رضایت از افزایش مشارکتی که کسب کرده‌اند، کار کند. برنامه CBR می‌تواند، به‌عنوان مثال، از ذی‌نفعان کلیدی جامعه (رهبران جامعه) برای بازدید از فعالیت‌های CBR یا سازماندهی بازدید از سایر مناطقی که در آن CBR اجرا شده است، دعوت به‌عمل آورد.

ایجاد فرصت برای مشارکت جامعه

جوامع از ذی‌نفعان مختلف، با عقاید، ایده‌ها، اولویت‌ها و برنامه‌های مختلف تشکیل شده است. برای بسیج جامعه، لازم نیست که تمام ذی‌نفعان در یک زمان مورد توجه باشند؛ بخش‌های مختلف جامعه می‌توانند در زمان‌های مختلف در ابعاد مختلف برنامه CBR شرکت کنند.

ذی‌نفعان را می‌توان در فعالیت‌های مختلف CBR در جامعه دعوت به مشارکت نمود، به‌عنوان مثال در تحلیل وضعیت برای کمک به افزایش آگاهی در مورد نیازهای جامعه، حقوق، منابع، ظرفیت‌ها و نقش‌ها (به فصل مدیریت نگاه کنید).

برنامه CBR نیاز به شناسایی موانعی دارد که ممکن است مانع حضور ذی‌نفعان جامعه شود، و با این افراد ذی‌نفع باید برای غلبه بر موانع کار کنند. موانع مشارکت ممکن است شامل محدودیت‌های زمانی، فرهنگی، مسئولیت‌های خانوادگی، مسئولیت‌های کاری و یا پایین بودن عزت نفس باشد.

گردهم آوردن ذی‌نفعان مرتبط

مهم است که در آغاز ذی‌نفعان را برای بحث و مذاکره مورد نیاز برای اقدام و تغییر دور هم جمع کنیم. برگزاری جلسات منظم با ذی‌نفعان مختلف در جامعه راه خوبی برای انجام این کار است. توازن قدرت را باید در جلسات در نظر گرفت، تا اطمینان حاصل شود که گروه‌های آسیب‌پذیر حذف نمی‌شوند و ناتوان باقی نمی‌مانند.

ظرفیت‌سازی در جامعه

اعضای جامعه نقش مهمی در برنامه‌های CBR دارند و لازم است آموزش‌هایی برای آن‌ها در نظر گرفته شود، چرا که آن‌ها ممکن است نیاز به ارتقاء مهارت و دانش خود داشته باشند. ظرفیت‌سازی در این‌جا به‌طور جزئی بیان نشده و بایستی آن را در فصل مدیریت کتاب مقدماتی نمایید.

جشن گرفتن دستاوردها

برای اطمینان از پایداری انگیزه و مشارکت ذی‌نفعان جامعه، لازم است سهم و دست‌آوردهای آن‌ها را به رسمیت شناخت. جشن‌ها می‌تواند به جامعه انرژی مضاعف بدهد و باعث جلب توجه بیشتر از داخل و خارج جامعه و جلب حمایت برای برنامه CBR و توسعه فراگیر شود.

مشارکت سیاسی

مقدمه

یک تعریف محدود از سیاست اشاره به فعالیت‌های دولت‌ها، سیاستمداران و یا احزاب سیاسی دارد. اما تعریف گسترده‌تر شامل روابط متقابل بین افراد- بین زنان و مردان، والدین و فرزندان، افراد معلول و غیرمعلول- و بهره‌برداری از قدرت در هر سطحی از تعاملات انسانی است.

مشارکت سیاسی شامل طیف گسترده‌ای از فعالیت‌هایی است که باعث می‌شود افراد نظرات خود را درباره مسایل جهان و چگونگی اداره آن بیان کرده و در مورد اموری که بر زندگی آن‌ها تأثیر می‌گذارد، تصمیم‌گیری کنند. این فعالیت‌ها از توسعه تفکر در مورد معلولیت یا سایر موضوعات اجتماعی در سطح فردی یا خانوادگی، ملحق شدن به سازمان‌های افراد معلول یا دیگر گروه‌ها و سازمان‌های موجود در سطوح مختلف محلی، منطقه‌ای یا ملی تا فرایند رسمی مشارکت سیاسی از قبیل رأی دادن، عضویت در یک حزب سیاسی و یا شرکت در انتخابات را شامل می‌شود.

مردم عادی می‌توانند در سیاست شرکت کنند و این مشارکت حق مسلم هر فرد، از جمله افراد معلول است. ماده ۲۹ کنوانسیون حقوق معلولان اشاره به حق افراد معلول در مشارکت سیاسی و زندگی سیاسی دارد و این‌گونه بیان می‌کند که "کشورهای عضو باید حقوق سیاسی و فرصت بهره‌مندی آنان از این حقوق را، به میزان برابر با دیگران برای افراد معلول تضمین کنند" (۵).

افراد معلول با موانع زیادی برای مشارکت سیاسی مواجه هستند و بسیاری از آن‌ها ترجیح می‌دهند در مسایل سیاسی وارد نشوند چراکه موضوعاتی که باعث نگرانی آن‌ها می‌شود اغلب نادیده گرفته می‌شوند، یا آن‌ها احساس می‌کنند که قدرت محدودی برای اثرگذاری و تغییر در تصمیم‌گیری‌ها را دارند. ارتقاء مشارکت سیاسی برای افراد معلول، بخش مهمی از

فرایند توانمندسازی است. مادامی که افراد معلول بیشتری در فعالیت‌های سیاسی شرکت نکنند، صدای آن‌ها شنیده نخواهد شد و دسترسی برابر آن‌ها به بهداشت، آموزش، امرار معاش، و بخش‌های اجتماعی محدود خواهد بود.

تجربه گولو

اتحادیه ملی افراد معلول اوگاندا^۱ در سال ۱۹۸۷ به منظور دادخواهی جهت ایجاد برابری فرصت‌ها برای افراد معلول و دخالت و مشارکت آن‌ها در امور سیاسی، برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های مرتبط با معلولیت با همکاری نزدیک دولت، جامعه مدنی^۲ و عموم مردم تشکیل شد. پس از سال‌ها رایزنی سیاسی اتحادیه، در حال حاضر افراد معلول پنج نماینده در مجلس و نیز مشاوران بسیاری در سازمان‌های دولتی محلی در سطح منطقه‌ای و استانی دارند.

مانند بسیاری از کشورها، اوگاندا نیز دارای قوانین مربوط به افراد معلول است، از جمله: قانون شورای معلولیت ۲۰۰۳، ختم‌شده‌های معلولیت ۲۰۰۳، قانون افراد معلول ۲۰۰۶ و قانون فرصت‌های برابر ۲۰۰۷. قانون سال ۲۰۰۶ به تشریح مفاد دسترسی و اعمال مجازات برای کسانی که به قانون پایبند نیستند، می‌پردازد.

در بسیاری از کشورها قوانین مشابه وجود دارد، اما اغلب پیاده‌سازی آن‌ها ضعیف است و عموم مردم از وجود و پیامدهای این قوانین بی‌اطلاع هستند. اتحادیه اوگاندا معتقد است که "اگر استفاده‌کنندگان از یک قانون بیرون نیایند و حقوق خود را مطالبه نکنند، ممکن است خیلی از قوانین بر روی کاغذ باقی بماند و آن‌ها هرگز از آن نفعی نبرند".

بانک صدساله توسعه روستایی سهامی خاص در گولوی اوگاندا، برای افراد معلول قابل دسترسی نبود. این ساختمان چندین پله داشت که ورود به آن برای افراد دچار اختلالات حرکتی، به‌ویژه کاربران صندلی چرخ‌دار، مشکل بود. اتحادیه این موضوع را با بانک مورد بحث قرار داد، اما بانک از ایجاد تغییر در ورودی ساختمان خودداری کرد.

در قانون افراد معلول ۲۰۰۶ آمده است که "تمام نهادهای دولتی و مؤسسات خصوصی مسئولند تا برای افراد معلول دسترسی مناسبی فراهم کنند و از طرح‌های استاندارد جهانی برای دستشویی پیروی نمایند". اتحادیه موضوع را به دادگاه برد و پس از یک سری دادرسی‌ها، قاضی به نفع آن‌ها حکم داد، مدیر بانک ملزم شد تا ساختمان بانک را برای همه قابل دسترسی نموده و همه هزینه‌های تحمیل شده به اتحادیه برای امور دادرسی را نیز بپردازد. به دنبال رأی دادگاه، مدیریت بانک صدساله تمام شعب سراسر کشور را برای افراد معلول مناسب‌سازی نمود.

تجربه گولو مثال خوبی برای جنبش معلولیت است. افراد معلول و خانواده آن‌ها برای دستیابی به حقوق خود نیاز به آگاهی‌های سیاسی دارند. هم‌چنین این نمونه ثابت کرد که مردم باید برای دفاع از حقوق خود بسیج شده و سازمان یافته عمل نمایند تا بتوانند جوامع خود را تغییر دهند.

هدف

افراد معلول در زندگی سیاسی و عمومی بر اساس حقوق برابر با دیگران مشارکت کنند.

نقش CBR

نقش CBR عبارت است از حصول اطمینان از این‌که:

- افراد معلول و خانواده‌های آن‌ها اطلاعات، مهارت‌ها و دانش کافی برای شرکت در فعالیتهای سیاسی و دسترسی به فرصت‌های برابر برای مشارکت سیاسی را دارند.
- معلولیت یک موضوع قابل مشاهده است به طوری که افراد معلول در تصمیم‌گیری‌های سیاسی دخالت می‌کنند و در کانون سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه قرار دارند.

پیامدهای مطلوب

- کارکنان CBR میزان آگاهی از نظام سیاسی را افزایش داده‌اند.
- افراد معلول و اعضای خانواده‌های آنان آگاهی سیاسی‌شان افزایش یافته است.
- دولت و جامعه مدنی از مسائل مربوط به معلولیت و حقوق افراد معلول و خانواده‌های آنان برای شرکت در فعالیتهای سیاسی آگاه هستند.
- موانعی که از حضور افراد معلول و خانواده‌های آنان در فرایندهای سیاسی جلوگیری می‌کنند، کاهش یافته و یا حذف شده‌اند.

مفاهیم کلیدی

قدرت و تصمیم‌گیری

قدرت، توانایی انتخاب آگاهانه و آزادی عمل است. تصمیم‌ها توسط افراد قدرتمند گرفته می‌شوند، و در تمام جوامع برخی از افراد هستند که از بقیه قدرتمندترند، چرا که عواملی نظیر سن، نقش جنسیت، قومیت، گرایش سیاسی و وضعیت اقتصادی اثرگذار می‌باشند (۱۳). قدرت در هر سطحی از جامعه وجود دارد، از خانواده گرفته تا سطح دولت- درک این‌که چه کسی قدرت تصمیم‌گیری دارد و چرا این قدرت را دارد، قدم اولیه و مهم در مشارکت سیاسی است.

موانع مشارکت سیاسی

موانع مشارکت سیاسی که افراد با آن مواجه می‌شوند، مشابه موانع ذکر شده در سایر مؤلفه‌های راهنمای CBR است. به طور خلاصه آن‌ها شامل موارد زیر است.

- فقر - فقرا عمدتاً درگیر فعالیت‌هایی هستند که بتوانند زنده بمانند، قبل از پرداختن به موضوع مشارکت بایستی در ابتدا نیازهای اساسی آن‌ها رفع شود، بنابراین آن‌ها ممکن است زمان و یا علاقه کمی به این مقوله داشته باشند.
  - آموزش - بدون اطلاعات و دانش، مشارکت معنی‌دار در سیاست می‌تواند مشکل باشد.
  - انزوای اجتماعی - شبکه‌های حمایت‌کننده و تشویق‌کننده برای مشارکت سیاسی وجود ندارد.
  - عوامل شخصی - ممکن است افراد اعتمادبه‌نفس پایین و یا انگیزه کمی برای مشارکت داشته باشند.
  - انگ و تبعیض - گروه اکثریت ممکن است نسبت به افراد معلول پیش‌داوری، ترس و احساس ناخوشایندی داشته باشد و در نتیجه ممکن است مایل به مشارکت آن‌ها نباشند.
  - عدم فرآیندهای دوست‌دار معلولیت - مشکل دسترسی می‌تواند موانع را برای مشارکت افراد معلول دشوار کند، به‌عنوان مثال غرفه رأی‌گیری غیرقابل دسترسی.
  - فقدان الگو - در بسیاری از کشورها یا جوامع نمونه‌های معدودی از افراد معلول به جایگاه‌های بالای سیاسی راه یافته‌اند.
  - موانع قانونی - در بسیاری از کشورها افراد معلول مثلاً کم‌توانان ذهنی یا بیماران روانی مجاز به رأی‌دادن نیستند.
- ضروری است که برنامه‌های CBR در مورد سطح مشارکت افراد معلولی که در جوامع فقیر زندگی می‌کنند، نگاه واقع‌بینانه‌ای داشته باشند، و هنگام طراحی و برنامه‌ریزی فعالیت‌ها به موانع بالقوه نیز دقت شود.

معلولیت به‌عنوان یک موضوع سیاسی

بسیاری از معایبی که افراد معلول و خانواده آن‌ها با آن مواجه هستند، در اثر عدم توجه دولت‌ها و سیاست‌گذاران به برخی از مشکلات اصلی معلولان نظیر موانع اجتماعی و تبعیض است. نیازهای افراد معلول به‌ندرت در صدر دستور کار سیاسی قرار دارد، به‌ویژه در مناطقی که منابع محدود هستند. در نتیجه، برنامه‌های فراگیر عادی و خدمات ویژه معلولان بسیار کمی وجود دارد. در جایی هم که معلولیت در سیاست‌ها مورد توجه قرار گرفته، اجرای برنامه‌ها اغلب ضعیف است، در نتیجه هنوز موانع بسیاری در جامعه برای افراد معلول باقی مانده است.

دولت

درک عملی از این‌که چگونه دولت کار می‌کند، به‌عنوان مثال دانش در مورد ساختار و فرایندهای سیاسی، دانستن این‌که چگونه قدرت از طریق آن‌ها جریان پیدا می‌کند، و درک چگونگی تأثیر آن‌ها می‌تواند برای دفاع از ایجاد اتحاد و اثرگذاری بر تغییر مفید باشد. به‌طور کلی در هر حکومتی سه قوه وجود دارد: قوه مقننه (یعنی، مجلس)، قوه مجریه (یعنی، دولت و جامعه مدنی)، و قوه قضاییه (یعنی، دادگاه‌ها). کشورها به مناطق اداری تقسیم شده‌اند و دولت دارای سطوح مختلفی است، به‌عنوان مثال سطوح محلی، منطقه‌ای و ملی. در هر سطح ممکن است این قوا بر اساس قوانین تصویب‌شده انتخابات آزادانه‌ای داشته باشند. نمایندگان قوه مقننه توسط مردم محلی انتخاب می‌شوند. در بیشتر سطوح محلی، این ممکن است شامل شورای روستا باشد، پس از آن مجمع ناحیه‌ای یا منطقه‌ای، و سپس مجلس شورای ملی.

سهمیه‌بندی سیاسی

برای اطمینان از داشتن نمایندگان سیاسی، بسیاری از کشورها درصدی از کرسی‌های انتخاباتی در سطوح محلی، منطقه‌ای و ملی و یا درصدی از مشاغل دولتی را برای گروه‌هایی نظیر زنان، اقلیت‌های قومی و افراد معلول که به حاشیه رانده شده‌اند، در نظر گرفته‌اند. این‌ها را "سهمیه"، "اقدام مثبت" یا "تبعیض مثبت" می‌گویند.

فعالیت‌های پیشنهادی

اطمینان از این‌که کارکنان CBR آگاهی از نظام سیاسی را گسترش داده‌اند

برنامه CBR باید یک درک عملی از این‌که چگونه دولت افراد معلول را قادر به مشارکت و ایجاد تغییرات اثرگذار می‌نماید، داشته باشد. این آگاهی‌ها می‌تواند از طریق روش‌های زیر توسعه یابند:

- شناسایی قوانین و سیاست‌های کلیدی مرتبط با معلولیت و بخش‌های توسعه؛
- تحقیق در مورد نقش دولت و مسئولیت‌های هر بخش - هر بخشی چه مسئولیتی دارد و چه کسانی قدرت تصمیم‌گیری دارند؛
- درک اطلاعات مربوط به ساختار سیاسی در سطح محلی، چگونگی انتقال تصمیمات دولت به این سطح و این‌که آیا در سطح محلی قدرت تصمیم‌گیری وجود دارد؛
- دیدار منظم با نمایندگان سیاسی، از جمله نمایندگان مخالف، صرف نظر از وابستگی‌های شخصی، برنامه CBR باید بی‌طرف باشد، یعنی جانبداری نکند، و یا به فکر عضویت در یک حزب خاص یا حزب حاکم نباشد.

تسهیل گسترش آگاهی‌های سیاسی

بسیاری از مردم، از جمله افراد معلول و به خصوص فقرا، ممکن است سطح آگاهی سیاسی پایینی داشته باشند، به‌عنوان مثال آن‌ها ممکن است ندانند که چگونه باید رأی بدهند و یا از وجود قوانین ملی در خصوص حقوق معلولان یا کنوانسیون‌های بین‌المللی از جمله کنوانسیون حقوق افراد معلول بی‌اطلاع باشند. برای تشویق به ارتقاء مشارکت سیاسی آن‌ها، برنامه CBR می‌تواند به فعالیت‌های زیر بپردازد:

- تشویق معلولان بزرگسال به سوادآموزی (مؤلفه آموزش را نگاه کنید)؛
- اطمینان از این‌که افراد معلول به دادخواهی و آموزش مبتنی بر حقوق بشر دسترسی دارند؛
- پیوند افراد معلول با گروه‌های خودیار و سازمان‌های افراد معلول، جایی که آن‌ها می‌توانند مهارت‌های مفیدی برای یادگیری مشارکت سیاسی به‌دست آورند، به‌عنوان مثال شرکت در سخنرانی‌های عمومی، جلسات حل مشکلات جامعه، گردهمایی‌ها؛
- اطمینان از حضور کودکان و نوجوانان در فعالیت‌هایی که در آن فرصت اظهار نظر، فکر کردن و تصمیم‌گیری، و درک عواقب ناشی از اعمال خود را دارند.

افزایش آگاهی از معلولیت در درون نظام سیاسی

اغلب تبعیض و حذف افراد معلول به علت نادیده گرفتن و فقدان دانش کافی در سطح دولت است. بنابراین بخش دیگری از استراتژی قدرسازی افراد معلول برای مشارکت سیاسی، توسعه آگاهی درباره معلولیت در نظام‌های سیاسی است. فعالیت‌های پیشنهاد شده در این زمینه عبارتند از:

- آگاه‌سازی نمایندگان سیاسی محلی و کارکنان دولتی در مورد قوانین مربوط به معلولیت؛
- هدایت آموزش‌های مربوط به آگاه‌سازی به سمت شوراهای محلی - مهم است که افراد معلول در این دوره‌های آموزشی نقش رهبری را داشته باشند؛
- درگیر کردن رهبران سیاسی و نمایندگان در فعالیت‌های انجام شده توسط برنامه CBR و افراد معلول، به عنوان مثال دعوت آن‌ها برای افتتاح یک برنامه جدید CBR و یا حضور در رویدادهایی نظیر جشن روز جهانی افراد معلول - رهبران سیاسی و نمایندگان دوست دارند برای رفاه موکلان خود همکاری داشته باشند، و برنامه CBR نیاز به استفاده از این امر دارد.

تسهیل دسترسی به روندهای سیاسی

شاغلان CBR نیاز به درک موانع متعدد مشارکت سیاسی دارند، و لازم است با مشارکت گروه‌های خودیار، سازمان‌های افراد معلول و دیگر موارد، در جهت کاهش این موانع و یا حذف آن‌ها تلاش نمایند. فعالیت‌های پیشنهاد شده در این زمینه عبارتند از:

- ارائه توصیه به مقامات محلی در مورد ساختن مکان‌های مناسب‌سازی شده جهت رأی‌گیری و در نظر گرفتن روش‌های قابل دسترسی برای افراد معلول در هنگام برنامه‌ریزی برای انتخابات - که شامل حصول اطمینان از دسترسی فیزیکی ساختمان‌ها و ابزارهای رأی دادن با کاربری آسان و قابل فهم و استفاده توسط همه افراد با هر نوع اختلال؛
- تشویق کمیسیون ملی انتخابات و سازمان‌های مدافع‌گر برای اطلاع‌رسانی به رأی‌دهندگان معلول در مورد حق رأی آن‌ها و دسترسی به کمک‌هایی که آن‌ها را قادر به شرکت می‌سازد؛
- تشویق رهبران سیاسی و احزاب به منظور توسعه ابزارهای تبلیغاتی قابل دسترس و نمایش تصویر رأی‌دهندگان معلول در این پوسترها؛

- بررسی گزینه‌های حمل و نقل برای افراد معلول، به خصوص کسانی که دچار معلولیت حرکتی هستند، به منظور جابه‌جایی آن‌ها به حوزه‌های اخذ رأی؛
- شناسایی کرسی‌های سیاسی یا مشاغل دولتی که مختص گروه‌های به حاشیه رانده شده است و تشویق افراد معلول به استفاده از این موقعیت‌ها.

فعال کردن نابینایان برای رأی دادن

بنیاد بین‌المللی سیستم‌های انتخاباتی از وزارت امور خارجه فنلاند به خاطر طراحی و آزمایش سیستم رأی‌گیری در غنا که رأی‌دهندگان نابینا را قادر می‌ساخت در نهم و به‌تنهایی رأی خود را تعیین کنند، جایزه‌ای دریافت نمود. همانند بسیاری از کشورهای کم‌درآمد، رأی‌دهندگان نابینای غنا مجبورند برای رأی‌دادن به دستیاران خود اعتماد کنند. برگه رأی مورد آزمایش از خط بریل استفاده نمی‌کرد، و به جای آن از نشانه‌های لمسی استفاده شد، چون کمتر از ۱٪ بزرگسالان نابینا در غنا باسواد بودند. این برگه‌های رأی که با همکاری کمیسیون انتخابات غنا، مجمع انجمن‌های معلولان غنا، و برنامه اقدام در مورد معلولیت و توسعه غنا طراحی شده بود، در انتخابات سال ۲۰۰۲ مورد آزمون قرار گرفت (۱۴).

گروه های خودیار

مقدمه

گروه های خودیار، گروه هایی غیررسمی از افرادی هستند که گردهم می آیند تا در مورد مشکلات مشترک خود صحبت کنند. با وجودی که گروه های خودیار ممکن است بر فرد تمرکز داشته باشند، یکی از ویژگی های مهم گروه های خودیار ایده حمایت متقابل است (افراد یکدیگر را کمک می کنند). گروه های خودیار بسته به موقعیت و نیاز می توانند اهداف مختلفی را دنبال کنند (۱۵). به عنوان مثال، در بخش توسعه، گروه های خودیار ممکن است به عنوان یک استراتژی موثر برای کاهش فقر، توسعه انسانی و توانمندسازی اجتماعی مورد استفاده قرار بگیرند (۱۶) به همین خاطر در اغلب موارد تمرکزشان بر روی برنامه های مالی خرد و فعالیت های درآمدزا است (مؤلفه معاش را ببینید).

در طول ۲۰ سال گذشته، گروه های خودیار به اشکال مختلف در حوزه های مربوط به معلولیت مورد استفاده قرار گرفته اند. این گروه ها متشکل از افراد معلول و خانواده های آنها بوده و در حیطه های متعددی از جمله مراقبت های بهداشتی، توانبخشی، آموزش و پرورش، فعالیت های مالی خرد و مبارزات سیاسی فعالیت می کنند. گروه های خودیار باعث تسهیل توانمندسازی و تعلق به گروه (یا سازمان) شده (مؤلفه سازمان های افراد معلول را ببینید) و یکی از اصلی ترین ابزارها برای مشارکت افراد معلول در جامعه محلی هستند. حضور در یک گروه، باعث بالا رفتن آگاهی و توانایی آنها در سازمان دهی، اقدام و ایجاد تغییر می شود (۲).

در حالی که بسیاری از برنامه های CBR فعالیت های خود را در سطح فرد متمرکز کرده اند، به عنوان مثال ارائه کمک های مستقیم، مانند درمان های اولیه، در عین حال باعث می شوند تا افراد معلول و خانواده آنان برای تشکیل گروه خودیار گردهم آیند تا بتوانند مشکلات مشترک خودشان را حل و فصل نمایند.

گروه های خودیار یکی از عناصر کلیدی در ماتریس CBR هستند و می توانند وسیله ای برای رسیدن به اهداف جدید CBR در راستای فراگیرسازی و مالکیت افراد معلول در برنامه ها به منظور ارتقاء مشارکت آنها در فرآیند توسعه باشند (۱۵). این

جزء اساسا در مورد چگونگی راه اندازی و تشکیل گروه های خودیار در برنامه CBR و همچنین پیوند برنامه CBR با گروه های خودیار موجود متشکل از افراد معلول و خانواده های آنان، و گروه های خودیار فعال در زمینه عادی سازی جریان زندگی برای معلولان بحث می نماید.

گروه‌های خودیار برای بازماندگان زمین‌های مین‌گذاری شده

شبکه بازماندگان مین‌های زمینی در سال ۲۰۰۳ در استان کوانگ بین ویتنام شروع به کار کرد و در آن‌جا به ایجاد ۱۵ گروه خودیار برای بازماندگان مین کمک نمود. بسیاری از این بازماندگان آسیب‌شان ناشی از مین بود اما ویژگی منحصر به فرد این گروه‌ها این بود که در آن‌ها از سایر افراد معلول نامرتب با جنگ نیز حضور داشتند. هدف این گروه‌ها تسهیل فرایند خود - توانمندسازی از طریق غلبه بر محرومیت‌های اجتماعی، ارتقاء مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری و بهبود کیفیت زندگی است. هدف نهایی LSN - ویتنام این است که در هر محله یک گروه خودیار وجود داشته باشد.

کارکنان امداد رسان LSN - ویتنام، که بسیاری از آن‌ها دچار معلولیتند، مسئول حمایت از محلاتی هستند که علاقه‌مند به تشکیل گروه خودیار می‌باشند. این کارکنان کارشان را از طریق تقویت روابط و همکاری با مقامات محلی و همچنین نمایندگان سازمان‌های بزرگ مانند انجمن کشاورزان، اتحادیه زنان و انجمن جانبازان شروع می‌کنند. آن‌ها در خصوص مفهوم گروه‌های خودیار برای سازماندهی گروه، راهنمایی مراحل قانونی ثبت گروه در ادارات محلی و ترتیب دادن جلسات با ذی‌نفعان اولیه آموزش‌های لازم را ارائه می‌کنند.

هنگامی که گروه‌ها به طور رسمی ثبت شدند و شکل گرفتند، مستقلاً توسط اعضا اداره می‌شوند. کارکنان امداد رسان در مواقع مورد نیاز به ارائه پشتیبانی مداوم می‌پردازند. به‌عنوان مثال، آن‌ها ممکن است اعضای گروه را در مورد موضوعات مربوط به معلولیت و یا تسهیل کار گروه (مثل چگونگی تشکیل جلسات) آموزش دهند. اعضای گروه مسئول هدایت فعالیت‌هایی هستند که شامل: دعوت از نمایندگان مقامات محلی برای بحث در مورد خدمات بهداشتی و درمانی برای افراد معلول، همکاری با مقامات محلی به منظور بهبود کیفیت و دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی برای افراد معلول، سازماندهی رویدادهای ورزشی محلی، شرکت در مسابقات ورزشی ملی، ارائه آموزش به همکاران در مورد مراقبت‌های بهداشتی و درمانی، ایجاد کسب و کارهای کوچک و سرمایه‌گذاری در بسترهای شغلی موجود و ترویج یک تصویر مثبت از افراد معلول در جامعه محلی می‌باشد. بسیاری از گروه‌های خودیار مسئولیت برگزاری روز ملی افراد معلول در ویتنام و جشن‌های عمومی را به عهده گرفته‌اند.

یکی از بزرگ‌ترین دستاوردهای گروه‌های خودیار تأثیر آن‌ها در بالا بردن آگاهی مقامات محلی در مورد نیازهای افراد معلول و نقش مشارکتی مهمی که افراد معلول می‌توانند در رسیدگی به نیازهای خودشان داشته باشند، است. گام بعدی جمع کردن همه‌ی گروه‌های خودیار در زیر یک چتر واحد است.

هدف

افراد معلول و خانواده آن‌ها برای حل مشکلات مشترک، افزایش نقاط قوت فردی و بهبود کیفیت زندگی در گروه‌های خودیار شرکت نمایند.

نقش CBR

نقش CBR حمایت و کمک به افراد معلول و خانواده‌های آن‌ها برای تشکیل گروه‌های خودیار جدید و یا حفظ گروه‌های موجود است و در جایی که گروه‌های عادی^۱ وجود دارند، به‌عنوان مثال گروه‌های زنان و یا گروه‌های مالی خرد، نقش CBR ترویج پیوستن افراد معلول و اعضای خانواده آن‌ها به این گروه‌ها است.

پیامدهای مطلوب

- گروه‌های خودیار در جوامع محلی برای افراد معلول و اعضای خانواده آن‌ها شکل گرفته‌اند.
- اعضای گروه‌های خودیار دانش و مهارت خود را برای شرکت در فعالیتهای خانوادگی و اجتماعی گسترش می‌دهند.
- افراد معلول و اعضای خانواده آن‌ها قادر به دسترسی به گروه‌های عادی موجود در جامعه محلی می‌باشند.
- گروه‌های خودیار برنامه‌های CBR را ارتقاء می‌دهند و اعضای آن‌ها در برنامه‌ریزی و اجرای برنامه CBR نقش دارند.
- گروه‌های خودیار برای تشکیل مجمع و کسب خودکفایی به یکدیگر می‌پیوندند.

مفاهیم کلیدی

گروه‌های خودیار

مشخصات

- برخی از ویژگی‌های مشترک گروه‌های خودیار که با برنامه CBR پیوند خورده است عبارتند از:
- ماهیت داوطلبانه- آن‌ها توسط و برای اعضای گروه اداره می‌شوند، جلسات منظم دارند، و ورود اعضای جدید آزاد است (۱۷)؛
  - عموماً در پاسخ به یک موضوع خاص شکل گرفته است، به‌عنوان مثال عدم دسترسی به آموزش و پرورش برای کودکان معلول، محدودیت فرصت‌های درآمدزا؛
  - اهداف روشن، که نشأت گرفته از نیازهای اعضای گروه بوده و توسط همه اعضا شناخته شده و به اشتراک گذاشته می‌شوند (۱۵)؛
  - ساختار خودمآنی و قوانین اولیه، مقررات و دستورالعمل‌ها برای نشان دادن چگونگی کارکردن موثر با همدیگر است؛
  - ماهیت مشارکتی- که شامل کمک گرفتن، به اشتراک‌گذاری دانش و تجربه، دادن کمک و یادگیری کمک به دیگران (۱۸)؛

¹ Mainstream groups

- به اشتراک‌گذاری مسئولیت در میان اعضای گروه - هر عضو نقش واضحی دارد و به سهم خود در جهت جلب منابع برای گروه تلاش می‌کند؛
- تصمیم‌گیری آزادانه؛
- اداره امور توسط اعضاء، استفاده از تسهیل‌گر خارجی فقط در صورت لزوم برای تشکیل گروه (۱۵)؛
- تحول در طول زمان برای توجه به محدوده وسیع‌تری از مسائل؛
- امکان پیوستن به یکدیگر برای تشکیل یک مجمعی از گروه‌های موجود در یک ناحیه گسترده‌تر.

کادر ۱۴ غنا

گروه‌های خودیار معاش

در کودوبدا، منطقه آکواپیم جنوبی از ناحیه شرقی غنا، چهار فرد معلول تصمیم به تشکیل یک گروه خودیار گرفتند تا وضعیت اقتصادی خود را بهبود ببخشند. در دیدار با رئیس و تعدادی از بزرگان روستا، آن‌ها درخواست سه بز ماده برای کمک به شروع طرح ایجاد دامداری خود نمودند که مورد موافقت قرار گرفته و گروه شروع به کار کرد. بزها به‌زودی بچه‌هایی به دنیا

آوردند. بزهای جوان برای پرورش به یکی از اعضا داده شد و بزهای اصلی نزد اولین عضو گروه باقی ماند. وقتی بزها دوباره زایمان کردند، بچه‌ها را نگه داشته و بزهای اصلی را فروختند و پول آن را برای خرید بز دیگری برای عضو بعدی استفاده کردند. این روند تا زمانی که همه‌ی اعضا صاحب بز شدند ادامه پیدا کرد و آن‌ها قادر به کسب درآمد کافی برای خود گردیدند.

عضویت

اعضای گروه داوطلب هستند، به این معنی که به آن‌ها پول پرداخت نمی‌شود، اما به‌طور نظام‌مند و منظم برای تغییر وضعیت خود از طریق حمایت متقابل کار می‌کنند. در مناطق اجرایی CBR، گروه‌های خودیار معمولاً شامل افراد معلول و خانواده‌های آنان است. این گروه‌ها معمولاً کوچک بوده و متشکل از تعداد کمی از مردم است، اما در طول زمان ممکن است رشد کرده و ۷۰-۳۰ عضو را شامل شوند. در گروه‌های کوچک تمام اعضا در بحث و تصمیم‌گیری مشارکت فعال و موثری دارند، درحالی‌که گروه‌های بزرگتر ممکن است قدرت و نفوذ بیشتری داشته باشند.

تسهیل‌گری و رهبری

کارکنان CBR ممکن است لازم باشد نقش تسهیل‌کننده را داشته باشند، به‌ویژه زمانی که گروه‌های خودیار جدید در حال شکل گرفتن است. کارکنان CBR باید برای اطمینان از انتخاب رهبرانی که بر گروه تسلط ندارند، راهنمایی‌های لازم را

ارایه نمایند؛ و جلوی سوءاستفاده برخی افراد را بگیرند، گروه را با انگیزه نگه داشته و آموزش‌های لازم در زمینه‌های مختلف عملکرد گروه را ارایه دهند (۱۵). لازم نیست تا یک فرد معلول با افراد معلول کار کند، بلکه تجربه مشترک از تبعیض ممکن است باعث تقویت تفاهم و همدلی بین تسهیل‌گر بیرونی و گروه شود. یک تسهیل‌گر معلول هم‌چنین ممکن است یک الگو برای سایر افراد معلول در گروه باشد.

کادر ۱۵ چین

ارتقاء گروه‌های خودیار

طرح CBR در منطقه خودمختار تبت، از جمهوری خلق چین، توسط والدین کودکان معلول اجرا می‌شود تا بتوانند روش‌های جدیدی برای پاسخ‌گویی به نیازهای فرزندان‌شان کشف کنند. این پدرها و مادرها فهمیدند که نگرش و رفتار تبعیض‌آمیز نسبت به فرزندان آن‌ها موضوع اولویت‌داری است زیرا فرزندان‌شان را از حضور در مدرسه منع می‌کنند، و بردن فرزندان‌شان به درون جامعه ناخوشایند است. کارکنان CBR، که قبلاً با مفهوم گروه‌های خودیار آشنایی پیدا کرده بودند، می‌دیدند که گروه خودیار برای این گروه والدین چه منافعی می‌تواند داشته باشد.

یک زن و شوهر تصمیم به ایجاد گروه خودیار گرفتند و با تمرکز بر ارتقاء سطح آگاهی‌های عمومی در مورد معلولیت شروع به کار کردند. آن‌ها این جلسه آگاه‌سازی را در چای‌خانه‌ی محله برگزار کردند. همان‌طور که والدین می‌آمدند تا از یکدیگر کمک بگیرند و از به اشتراک‌گذاری تجربیات مشابه خود شرایط را برای خود راحت‌تر کنند، باعث شد تا گروه از دو به ۱۲ عضو افزایش پیدا کند. در طول جلسات آگاه‌سازی، نگرش جامعه مثبت شد و به آرامی رفتار آن‌ها شروع به تغییر کرد و بسیاری از اعضای جامعه حمایت‌هایی نظیر اهدا صندلی چرخ‌دار را متقبل شدند. این مشوق بزرگی شد. بسیاری از کودکان معلول نیز در مدارس پذیرفته شدند و حضورشان در فعالیتهای اجتماعی برای خانواده‌ها قابل قبول و پذیرش شد.

گروه خودیار به آرامی با حمایت برنامه CBR به فعالیتهای دیگر نیز پرداختند. آن‌ها چای‌خانه‌ی باز کردند و سودش را به خانواده‌های فقیر دارای معلول اختصاص دادند. برنامه CBR کمک هزینه اولیه را پرداخت و آموزش‌های کسب و کار ارایه نمود. گروه خودیار بازدید از منزل را نیز شروع کرد تا در صورتی که خانواده‌ای به دلیل پایین بودن سطح تحصیلات یا مشغله‌های کاری نمی‌تواند به توانبخشی فرزند خود بپردازند، آن‌ها این کار را بکنند. برنامه CBR برای اعضای گروه خودیار در زمینه فعالیتهای

توانبخشی ساده برای ارتقاء رشد کودک آموزش‌هایی را ارایه نمود. کارکنان CBR آن‌ها را در بازدید از منزل همراهی می‌کردند تا به تدریج توانایی و اعتماد به نفس آن‌ها را افزایش دهند. موفقیت این گروه خودیار الهام بخش دیگران برای تشکیل گروه‌های مشابه شد.

چالش‌های سازماندهی گروه‌های خودیار

گروه‌های خودیار روستایی در مقابل گروه‌های خودیار شهری

یافته‌های CBR نشان می‌دهد که تسهیل شکل‌گیری گروه‌های خودیار در مناطق روستایی اغلب راحت‌تر است. ایجاد گروه‌های خودیار در مناطق شهری به دلیل مهاجرت‌های مکرر و مشکل اعتمادسازی و احساس تعلق به گروه می‌تواند به‌طرز ویژه‌ای دشوار باشد (۱۵). هر چند که باید توجه داشت، در مناطق روستایی، انزوای جغرافیایی و مسافت‌های طولانی اعضای گروه ممکن است باعث محدودیت در برقراری ارتباط و انجام سفرهای زمان‌بر شده و تشکیل جلسات منظم را با مشکل مواجه کند.

زنان و مردان

یافته‌های CBR نشان می‌دهد که گروه‌های زنان، عموماً ساده‌تر از گروه‌های مردان تشکیل می‌شوند. زنان تمایل دارند که یک حس قوی از همبستگی نسبت به یکدیگر داشته باشند و از طریق این شیوه‌ی همکاری آسان‌تر کار کنند. جایی که در گروه هم زنان و هم مردان حضور دارند، مهم است که اطمینان حاصل شود، صدای زنان شنیده می‌شود و مسائل مربوط به آن‌ها نیز به بحث گذاشته خواهد شد.

سطوح آموزش

در درون گروه‌های خودیار، اعضا ممکن است دارای تحصیلات مختلفی باشند. این احتمال وجود دارد که سطح تحصیل افراد معلول پایین‌تر از بقیه بوده و در نتیجه دچار محرومیت‌هایی باشند. مهم است که جلسات خودیار فقط توسط افراد تحصیل‌کرده‌تر اداره نشود، و در گروه‌های خودیاری که کار مالی انجام می‌دهند، نباید توزیع نابرابر مزایا وجود داشته باشد. برای جلوگیری از نابرابری‌های درون گروه‌هی، زمان لازم است که در مراحل اولیه شکل‌گیری گروه، احساس همبستگی ایجاد شود و اعضای کم‌سواد یا کم‌رو توانمندتر شوند.

گروه‌های تک اختلالی

بسیاری از گروه‌ها برای و توسط افراد با اختلالات مشابه شکل گرفته است. درحالی‌که گروه‌های تک اختلالی یک هدف واضح و تعریف شده دارند، اغلب تشکیل گروه‌های چندمعلولیتی در جوامع کوچک که در آن‌ها تعداد کمی از افراد با یک نوع خاص از اختلال وجود دارد، عملی‌تر است. نیازهای اساسی افراد معلول، بدون در نظر گرفتن اختلالات آن‌ها، مشابه است، مثلاً، غذا، مسکن، مراقبت‌های بهداشتی، آموزش و پرورش. گروه‌های تک اختلالی می‌توانند اغلب افراد معلول را تقسیم بندی کنند و برای دستیابی به منابع کمیاب با هم رقابت کنند.

وابستگی

معلولیت اغلب با وابستگی همراه است، یعنی به‌جای انجام کارها همراه با افراد معلول، دیگران کارها را برای آن‌ها انجام می‌دهند. در نتیجه، افراد معلول به جای همکار بودن به دریافت‌کنندگان صرف تبدیل می‌شوند و این امر ممکن است باعث بی‌انگیزگی و کاهش اعتماد به نفس آن‌ها برای شرکت و فعالیت در گروه‌های خودیار شود.

فعالیت‌های پیشنهادی

کمک به تشکیل گروه‌های خودیار جدید

برنامه CBR باید نقش فعالی در ایجاد گروه‌های خودیار افراد معلول و اعضای خانواده آنان ایفا نماید. فرایند تشکیل گروه‌های خودیار با توجه به شرایط محلی متفاوت است، و هر گروه نیازمند سطوح مختلفی از حمایت است. رؤس کلی فعالیت‌های پیشنهادی در ادامه ارائه شده است.

شروع

کارکنان CBR معمولاً کار با افراد معلول و خانواده‌های آنان را در خانه‌هایشان، با شناسایی نیازها و ارائه اطلاعات پایه‌ای در مورد معلولیت و انواع حمایت‌های موجود آغاز می‌کنند. همان‌طور که اطمینان و اعتماد در طول زمان تقویت می‌شود، می‌توان آن‌ها را تشویق به هم‌فکری با دیگر افرادی که تجربیات مشابه دارند، نمود. در این مرحله کارکنان CBR می‌توانند:

- به افراد معلول و اعضای خانواده آن‌ها در مورد مفهوم گروه‌های خودیار اطلاعات لازم را ارائه نموده و آن‌ها را به تشکیل یک گروه در محله‌ی خود تشویق نمایند- این کار ممکن است شامل گفتگو در مورد مزایای عضویت در یک گروه و نگرانی‌هایی که متوجه آن است، باشد؛ به‌عنوان مثال نگرانی در مورد تشکیل یک گروه که تمرکز اصلی آن تولید درآمد برای خانواده است- افراد ممکن است بخواهند بدانند که چگونه گروه می‌تواند آن‌ها را به‌طور مستقیم با تدارک کار منظم و کسب درآمد کمک کند؛
- افراد معلول و اعضای خانواده آنان را برای شناسایی و گفتگو با دیگر افراد جامعه محلی خود که ممکن است علاقه‌مند به پیوستن به گروه باشند، تشویق نمایند؛
- در جاهایی که علاقه و انگیزه کافی وجود دارد، جلسه برنامه‌ریزی رسمی در محلی قابل دسترس برای همه برگزار نمایند.

برنامه‌ریزی

- بحث درباره نگرانی‌های مشترک و اولین و مهمترین مسئله گروه، به‌عنوان مثال تبادل احساسات و تجارب، بالا بردن سطح آگاهی، تبادل اطلاعات و جلب منابع.
- پرسش از مردم در مورد چیزهایی که مایلند به گروه کمک کنند.
- شناسایی و تعیین رهبر یا هماهنگ‌کننده گروه- که ممکن است لازم باشد بیش از یک نفر باشند.
- تقسیم وظایف در اسرع وقت برای کمک به ارتقاء مالکیت و مسئولیت‌پذیری در گروه.
- ایجاد هویت برای گروه با انتخاب یک نام مناسب.
- تصمیم‌گیری در مورد این که چه کسانی می‌توانند به گروه بپیوندند- سعی کنید در ابتدا گروه کوچکی را تشکیل دهید تا تمام اعضا بتوانند فرصت مشارکت در فعالیت‌های گروه را داشته باشند.
- تصمیم‌گیری در مورد این که اغلب هر چند وقت یک‌بار دیدار داشته باشند، و تنظیم تاریخ و زمان برگزاری اولین جلسه. مکان جلسات باید برای همه قابل دسترسی بوده و نباید دور از محل زندگی اعضای گروه باشد. بهتر است جلسات در مکان‌های عمومی جامعه، نظیر مدارس برگزار شود تا گروه و برنامه CBR دیده شوند.

- در صورت لزوم، تصمیم بگیرید که چگونه گروه با اطلاع‌رسانی عمومی، مردم را برای حضور در اولین نشست تشویق نماید. این کار ممکن است از طریق گفتگو با مردم، زدن پوستر، تبلیغات رسانه‌ای و یا روزنامه‌های محلی صورت بگیرد.

اجرای جلسات

با وجودی که کارکنان CBR باید از ترکیب اولیه برای یک جلسه گروه خودیار آگاهی داشته باشند، ضروری است که آن‌ها مسئول اداره جلسات نباشند و فقط در مواقع ضروری حمایت‌ها و کمک‌های لازم را به گروه ارائه نمایند. روند اداره جلسات شامل این مراحل است:

- خوشامدگویی به حاضران در جلسه در بدو ورود؛
- افتتاح جلسه و معرفی اعضا به یکدیگر؛
- وضع قوانین جهت حفظ اسرار محرمانه - رازداری مشکلات خصوصی و صحبت‌های مورد بحث در طول نشست - در فرهنگ‌های مختلف ممکن است رازداری به شیوه‌های مختلفی تفسیر شود، بنابراین مهم است که گروه تصمیم بگیرد چگونه می‌خواهد اطلاعات محرمانه را حفظ کند؛
- انجام فعالیت‌های اصلی جلسه؛
- نوشتن صورت جلسه، ثبت اسامی حاضرین و موضوعات کلیدی مورد بحث و تصمیم‌گیری شده؛
- رسیدگی به امور اداری، مثل تعیین تاریخ و زمان جلسه بعدی؛
- اختتام جلسه.

تسهیل

برنامه CBR باید نقش تسهیل‌کننده در گروه‌های خودیار داشته باشد تا قادر به انجام موثر و فعال امور شوند. به عنوان مثال، برنامه CBR می‌تواند اقدامات زیر را انجام دهد:

- ارائه حمایت و کمک به رهبران گروه در صورت تمایل؛
- اطمینان از اداره جلسات به طوری که تمام اعضا آنچه در جریان است را درک کنند و قادر به مشارکت باشند؛
- تشویق به چرخش نقش‌ها و مسئولیت‌های درون گروه؛
- کمک به گروه برای ارائه حمایت‌های متقابل به یکدیگر، به عنوان مثال همراهی، بردن کودکان به مدرسه، آغاز فعالیت‌های صرفه‌جویانه در گروه؛
- بررسی وجود روش عادلانه و شفاف برای به اشتراک‌گذاری منافع و مزایای فعالیت‌های گروه؛
- کمک به تهیه پیش‌نویس قوانین و مقررات گروه پس از آن که گروه به خوبی تثبیت شد؛
- ارائه کمک‌های مالی، نظیر پول بذر و یا صرف کمک‌های مالی برای قادرسازی گروه‌های خودیار جهت توسعه فعالیت‌های خود و افتتاح حساب بانکی.

ظرفیت‌سازی

گروه‌ها اغلب نیاز به حمایت در خور توجه و ظرفیت‌سازی دارند تا بتوانند عملکرد مطلوب و مستقلى داشته باشند. مهارت‌های مهم برای اعضای گروه عبارتند از: تهیه دستور کار، هدایت جلسات، صحبت کردن با اعتماد به نفس در حضور دیگران، نوشتن صورت جلسه، حل تعارض، حل مسئله، تصمیم‌گیری آزادانه، تقسیم وظایف و نظارت بر پیشرفت کارها. گاهی اوقات لازم است گروه‌های خودیار نیازمند به توسعه مهارت‌های خاصی باشند و گاهی اوقات ممکن است در حال

حاضر آن مهارت در گروه وجود داشته باشد. جلسات گروه خودیار فرصت خوبی برای اعضا فراهم می‌کند تا به تمرین مهارت‌های جدید بپردازند.

گروه‌های خودیار جدید می‌توانند از گروه‌های قدیمی جامعه کسب تجربه کنند. گروه‌های جدید ممکن است از دعوت اعضای گروه‌های خودیار موجود در جامعه بهره‌مند شوند. یک گروه خودیار جدید از تجارب افرادی که شرایط مشابه خود را دارند، بیشترین سود را می‌برند. تماس به‌موقع بین گروه‌های خودیار افراد معلول برای یادگیری، ارتباطات بعدی و حمایت متقابل مهم است.

گروه‌ها ممکن است در ابتدا به خاطر این‌که احساس می‌کنند فاقد دانش یا مهارت لازم هستند، برای درگیر شدن در فعالیت‌های اجتماعی و یا سیاسی تردید داشته باشند. اما با گذشت زمان، با بردباری و تشویق، اعضای گروه توانایی خود را برای درک، برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های مورد نیاز برای تغییر وضعیت خود کشف خواهند کرد، به‌عنوان مثال بسیج نمودن جامعه برای دسترسی به آب آشامیدنی سالم و بهداشتی با ارایه درخواست به مقامات محلی در گام اول.

کادر ۱۶ جمهوری دومینیکن

گروه خودیار مادران زندگی فرزندان خود را بهبود می‌بخشند

گروه خودیار مادران کودکان معلول در محله‌های فقیرنشین سانتیاگو، در جمهوری دومینیکن، با کمک یک سازمان بین‌المللی غیردولتی تشکیل شد. خواسته مشترک اعضای گروه دسترسی به خدمات برای فرزندان خود بود. دولت در هر دو بخش بهداشت و آموزش نسبت به نیازهای فرزندان آن‌ها بی‌توجه بود. در آن شرایط که حمایت‌های دولتی وجود نداشت، مادران تصمیم گرفتند تا توانبخشی اولیه و خدمات آموزشی را خودشان به‌عهده بگیرند. آن‌ها توسط سازمان‌های غیردولتی آموزش دیدند و در زمان طولانی بچه‌های دیگر مناطق زاغه‌نشین سانتیاگو را نیز مشمول خدمات خود نمودند. گروه مادران بزرگتر شد و خدمات حمایتی آن نوجوانان معلول را نیز دربرگرفت و صندوق وام خودگردان توسعه‌ای افتتاح کردند. مادران از متخصصان یک مؤسسه دولتی برای تشکیل تعاونی‌ها و مدیریت صندوق خودگردان کمک گرفتند. گروه مادران به‌تدریج گسترش پیدا کردند و به شناسایی مناطق نیازمند بیشتری پرداختند؛ آن‌ها هم‌اکنون رویدادهای اجتماعی را سازماندهی کرده، آگاه‌سازی و کسب درآمد می‌کنند. مادران به موفقیت خود و موفقیت کودکان و نوجوانان خود افتخار می‌کنند.

توسعه همکاری با گروه‌های خودیار موجود

در بسیاری از جوامع، در حال حاضر گروه‌های خودیار افراد معلول و اعضای خانواده آنان وجود دارند و به‌طور مستقل برنامه CBR را اجرا می‌کنند. این گروه‌ها ممکن است شامل افراد مبتلا به یک بیماری خاص و یا یک اختلال باشد، به‌عنوان مثال افراد نابینا یا ناشنوا، جذامی و یا قربانیان مین. برخی از گروه‌ها ممکن است بر روی یک عنوان یا موضوع خاصی متمرکز شوند، به‌عنوان مثال حقوق افراد معلول، درآمدزایی، زنان. عبارتهای دیگری که ممکن است به‌جای "گروه‌های خودیار" استفاده شود عبارتند از: گروه‌های محلی معلولیت، گروه‌های والدین، گروه‌های اجتماعی، گروه همسالان و انجمن یا گروه کمک‌های متقابل.

اهداف این گروه‌ها و گروه‌های خودیار که از ابتکارات برنامه CBR هستند، اغلب مشابه است. بنابراین مهم است که برنامه CBR با شناسایی و ایجاد ارتباط با گروه‌های موجود در جامعه و تلاش در جهت توسعه همکاری‌ها جهت به‌اشتراک‌گذاری دانش و منابع اقدام نماید و اطمینان حاصل نماید که افراد معلول و خانواده بیشتری در آن‌ها نقش دارند.

تشویق ورود افراد معلول به گروه‌های خودیار عادی

درحالی‌که گروه‌های خودیار به‌ویژه برای افراد معلول و خانواده‌های آن‌ها نقش مهمی بازی می‌کنند، برنامه CBR نیز باید افراد معلول و خانواده‌های آنان را برای عضویت در گروه‌های خودیار عادی تشویق نمایند، به‌عنوان مثال گروه‌های زنان، گروه‌های جوانان، گروه‌های مالی خرد، گروه‌های کشاورزان. برای این منظور فعالیت‌های زیر توصیه می‌شود:

- تشویق گروه‌های خودیار عادی برای فراگیرسازی افراد معلول به‌عنوان افراد عادی با حقوق برابر در جامعه، مثلاً اطمینان از دسترسی به حقوق برابر؛
- برجسته نمودن مسائل مشترکی که هر دو گروه افراد با و بدون معلولیت با آن مواجه هستند، به‌عنوان مثال تسهیل بحث و گفتگو در مورد تبعیض جنسیتی با گروه زنان و برجسته نمودن این که چگونه این مسئله در همه زنان مشترک است - ممکن است این انگیزه‌ای برای گروه‌های خودیار عادی برای اتحاد با گروه‌های خودیار معلولان باشد و باعث گنجاندن افراد معلول به گروه‌های خود شوند؛
- شناسایی اعضای گروه‌های خودیار عادی که یا معلولند یا یک عضو خانواده معلول دارند و تشویق آن‌ها به گفتگو درباره مسائل و مشکلات پیش‌رو و قرار دادن معلولیت در دستور کار گروه خودیار خود برای بحث و گفتگو؛
- اطمینان از این که افراد معلول و خانواده‌های آن‌ها قبل از پیوستن به گروه‌های خودیار عادی دارای مهارت و دانش لازم باشند، در غیر این صورت ممکن است مورد تبعیض واقع شوند.

تشویق اعضای گروه‌های خودیار برای شرکت در برنامه CBR

اعضای گروه خودیار (اعم از گروه‌های معلولیت‌های خاص یا گروه‌های خودیار عادی) این ظرفیت را دارند که منابع مهمی برای برنامه CBR باشند، بنابراین باید به‌خوبی درباره CBR آگاه شوند. گروه‌های خودیار می‌توانند نقش مهمی در ایجاد آگاهی در مورد معلولیت و ترویج توسعه فراگیر بازی کنند. اعضای گروه خودیار نیز ممکن است تمایل به کار داوطلبانه داشته و به فعالیت‌های CBR کمک کنند، به‌عنوان مثال افراد معلول جامعه را شناسایی نموده، با انجام فعالیت‌های

توانبخشی، افراد معلول را حمایت کنند و اقدامات را پیگیری نمایند. گروه‌های خودیار معلولیت‌های خاص باید به‌طور ویژه تشویق شوند تا به‌تدریج نقش بزرگتری در برنامه CBR به‌عهده بگیرند. مشارکت آن‌ها در مدیریت (به‌عنوان مثال در برنامه‌ریزی، اجرا و نظارت) برنامه CBR باعث می‌شود تا برنامه‌ها مناسب‌تر و پایدارتر شود.

تشویق گروه‌های خودیار برای پیوستن به یکدیگر

درحالی‌که گروه‌های خودیار افراد معلول و اعضای خانواده آن‌ها ممکن است تغییراتی را در سطح محلی ایجاد کنند، اعضای آن‌ها ممکن است برای ایجاد تغییرات در سطوح بالاتر دچار محدودیت باشند. از آن‌جا که تعداد بیشتر افراد می‌تواند باعث ایجاد تغییر شود، بنابراین گام بعدی تشویق گروه‌های خودیار (هم گروه‌هایی که توسط برنامه CBR ایجاد شده‌اند و هم گروه‌هایی که از قبل به‌طور مستقل وجود داشته‌اند) به جمع شدن تحت لوای یک "چتر" واحد است - که معمولاً به نام مجمع نامیده می‌شوند. برنامه CBR می‌تواند از طریق گردهم‌آوردن یک یا دو نماینده از هر یک از گروه‌های خودیار باعث تسهیل تشکیل مجمع شود. مجمع گروه‌های خودیار باید مطمئن شود که نمایندگانی از گروه‌های مختلف (به‌عنوان مثال از سن، اختلال، جنس، وضعیت اقتصادی و اجتماعی مختلف) به‌طور برابر، حضور دارند. مجمع گروه‌های خودیار هم‌چنین می‌تواند مسئولیت‌های بیشتری بگیرد و روزی ممکن است تبدیل به یک سازمان رسمی در زمینه حقوق خودشان شوند.

بنگلادش ۱۷ کادر

قدرت گروه

از گری یکی از اولین اعضای گروه خودیار بلگاچی در بنگلادش بود. شور و شوق و تلاش زیاد او باعث شد در انتخابات به‌عنوان رئیس برگزیده شود. در حال حاضر گروه ۲۱ عضو داشته و در جلسات هفتگی به بحث در مورد مشکلات و راه حل‌های ممکن می‌پردازند. مشکلات جسمی، همراه با دسترسی محدود او به زمین کشاورزی، اداره امور خانواده‌اش را بسیار دشوار کرده بود. او به‌طور معمول فقط ۱۰ تا ۱۲ روز در ماه کار می‌کرد. او از دولت برای استفاده از زمین بایر کنار منزلش مجوز گرفت. اگرچه برخی از روستاییان با کار او مخالف بودند، اما گروه خودیار همچنان از او حمایت کرد. پس از این‌که یک هکتار از آن زمین‌ها به ازگر اعطا شد، یک سازمان غیردولتی او را با فنون کشاورزی آشنا نمود. در حال حاضر، ازگر سبزیجات می‌کارد و می‌فروشد و از این طریق شرایط مطلوبی را برای خانواده خود فراهم نموده است. ازگر برای انتخابات مجمع گروه‌های خودیار پورادا کاندید شد و به‌عنوان نایب رئیس انتخاب گردید. او یک اداره دولتی را متقاعد نمود تا یک قطعه کوچک از زمین بایر را به مجمع اختصاص دهد و اعضای مجمع را تشویق کرد تا با جمع‌آوری چوب خیزران یک سالن جلسات بسازند. برنامه‌ی آینده او این است که در زمینه احقاق حقوق افراد معلول و پذیرش آنان در جامعه فعالیت کند.

سازمان‌های افراد معلول

مقدمه

در سراسر جهان، سازمان‌هایی متشکل از افراد معلول برای دادخواهی و حمایت از حقوق افراد معلول و تأثیرگذاری بر تصمیم‌سازان بخش دولتی و دیگر بخش‌های جامعه تشکیل شده است (۱۸). این سازمان‌ها به‌عنوان سازمان‌های افراد معلول شناخته می‌شوند.

سازمان‌های افراد معلول در پاسخ به موانع اجتماعی محدودکننده مشارکت برابر افراد معلول، شکل گرفتند و واکنشی در مقابله با تسلط دیگران بر افراد معلول بود. مدت زمان مدیدی، نظرات افراد معلول توسط متخصصان سلامت، خانواده‌های آن‌ها و دیگران بدون توجه به نیازها، اولویت‌ها و یا انتخاب‌های آنان مطرح می‌شد. امروزه افراد معلول خود بهترین سخن‌گو و نماینده برای بیان نیازها و آرمان‌های خود هستند (۱۹).

سازمان‌های افراد معلول معمولاً در سطوح ملی و منطقه‌ای وجود دارند؛ به‌عنوان مثال، در شهرهای بزرگ. این سازمان‌ها ممکن است "تک معلولیتی" بوده و نماینده‌ی افراد مبتلا به نوع خاصی از اختلال، مانند اختلال شنوایی یا بینایی (مانند شعبات کشوری اتحادیه جهانی نابینایان) باشند؛ و یا سازمان‌هایی "چندمعلولیتی" که ترکیبی از همه‌ی افراد معلول است (مثل اتحادیه ملی معلولان جسمی و روانی^۱ در موریتانی) باشند. در بسیاری از کشورها شبکه‌هایی از سازمان‌های افراد معلول وجود دارد، به‌عنوان مثال فدراسیون افراد معلول در بروندی. هم‌چنین سازمان‌های افراد معلول در سطح بین‌المللی نیز فعال هستند، مثلاً، فدراسیون جهانی ناشنوایان، اتحادیه جهانی نابینایان و معلولان بین‌المللی^۲؛ بسیاری از این سازمان‌ها با پیوستن به یکدیگر یک شبکه بین‌المللی ایجاد کرده‌اند که تحت عنوان اتحاد معلولان بین‌المللی (IDA)^۳ نامیده می‌شود.

در طول تاریخ، برنامه CBR و سازمان‌های افراد معلول همکاری نزدیکی با هم نداشته‌اند. دلایل متعددی برای تردید در مورد کار با برنامه CBR توسط سازمان‌های افراد معلول وجود داشته است، از جمله، این حقیقت که در گذشته، اکثر برنامه‌های CBR مبتنی بر مدل پزشکی معلولیت بود و توسط افراد غیرمعلول و متخصصان و بدون مشارکت فعال افراد معلول اجرا می‌شد. هم‌چنین، بسیاری از برنامه‌های CBR در فراگیرسازی افراد دچار اختلالات خاص موفق نبودند، به‌عنوان مثال افراد دچار اختلالات بینایی و یا شنوایی که از گروه‌های اولویت‌دار برای بسیاری از سازمان‌های افراد معلول هستند.

با وجود این‌که سازمان‌های افراد معلول و برنامه CBR، در اصول و راهبردهای خود تفاوت‌هایی دارند ولی هر دو اهداف مشابهی نظیر تضمین برابرسازی فرصت‌ها و فراگیرسازی اجتماعی افراد معلول را دنبال می‌کنند. مهم است که سازمان‌های افراد معلول و CBR احترام متقابلی برای یکدیگر قائل شوند و در جهت توسعه همکاری‌های موفقیت‌آمیز برای پاسخ‌گویی به این اهداف مشترک و اطمینان از اجرای کنوانسیون حقوق افراد معلول تلاش کنند.

^۱ UNHPM

^۲ Disabled Peoples International

^۳ International Disability Alliance (IDA)

قهرمان واقعی

لاداخ یک منطقه هیمالیایی واقع در شمال هند است، که در آن مردم در شهرهای کوچک و روستاها در ارتفاعات بسیار بالا و در شرایط سخت زندگی می‌کنند. زندگی برای همه به‌ویژه افراد معلول به سختی سپری می‌شود. با وجودی که مدت زیادی از اجرای طرح‌های توسعه در منطقه می‌گذرد، شرایط معلولان هرگز تا سال ۲۰۰۰ در این برنامه‌های توسعه‌ای لحاظ نشده بود، تا این که مؤسسه نامگایال برای افراد معلول، که یک شکل غیردولتی بود، تاسیس شد. تمرکز مؤسسه نامگایال حصول اطمینان از دیده شدن معلولان در برنامه‌های توسعه و روبرو شدن با نیازهای آنان بود.

افراد معلول در خط اول بسیاری از تغییرات صورت گرفته در لاداخ قرار گرفتند. یکی از آنها محمد اقبال، رئیس انجمن پگیر است - گروه اقدام برای فراگیرسازی و حقوق انسانی - که توسط افراد معلول در لاداخ در سال ۲۰۰۶ تشکیل شد. اقبال ۳۰ سال اول زندگی خود را به‌صورت منفعل، در رختخواب در خانه، مشغول گوش دادن به موسیقی و گپ زدن اینترنتی با دوستان به سر برد، اما وقتی او ۴۵ سال (در سال ۲۰۰۸) داشت، به یک تاجر موفق و رهبر انجمن پگیر تبدیل شده بود. او تصویر "فرد فقیر از کارافتاده" را به فردی که شرایط زندگی‌اش را در کنترل خود داشت، تبدیل نمود.

یکی از پروژه‌های کلیدی پگیر برنامه مدیریت زباله بود که برای بیش از ۲۰۰ فرد معلول ایجاد فرصت کسب درآمد نمود. محمد اقبال می‌گوید "برنامه مدیریت زباله‌ی ما، "Shungskyob Jungwa" در لاداخ، ابتکاری برای معیشت افراد معلول بود، اما در حال حاضر مسئولیت رسیدگی جدی به مشکل زباله در شهر را برعهده گرفتیم. ما مقادیر عظیمی از زباله را جمع‌آوری و برای استفاده مجدد، آنها را بازیافت می‌کردیم و به پاکیزه‌سازی محیط زیست جامعه کمک نمودیم. ما هنوز راه درازی برای حل کامل مشکلات پیش رو داریم، اما این فقط یک شروع بود ... یک شروع که باعث جمع‌آوری زباله‌ها و ایجاد اشتغال برای یک عده زیادی از افراد معلول شد."

مؤسسه نامگایال، DDRC و انجمن پگیر همچنان در منطقه لاداخ کار می‌کنند. انجمن پگیر در حال حاضر هماهنگ‌کننده ذی‌نفعان در سازمان‌دهی افراد معلول،

توانمندسازی آنها و ظرفیت‌سازی آنها جهت غلبه بر فقر از طریق فعالیت‌های مختلف کسب درآمد است. محمد اقبال اخیراً در بیستم مارس ۲۰۱۰ در بمبئی به‌دلیل انجام کار برجسته در راستای ایجاد یک جامعه فراگیر، "جایزه قهرمان واقعی" CNN-IBN را دریافت نمود.

هدف

برنامه CBR و سازمان‌های افراد معلول برای اطمینان از اجرای کنوانسیون حقوق افراد معلول و توسعه فراگیر مبتنی بر جامعه با هم کار کنند.

نقش CBR

نقش CBR همکاری با سازمان‌های افراد معلول در جاهایی که وجود دارند، و حمایت از شکل‌گیری آن‌ها در صورت وجود تقاضا، در مناطقی است که هنوز شکل نگرفته‌اند.

پیامدهای مطلوب

- برنامه‌های CBR و سازمان‌های افراد معلول با هم برای برنامه‌ریزی، اجرا و نظارت بر برنامه‌های جدید یا موجود CBR کار می‌کنند.
- سازمان‌های افراد معلول از برنامه CBR جهت یکپارچگی و فراگیرسازی افراد معلول حمایت می‌کنند.
- سازمان‌های افراد معلول تشویق می‌شوند تا برنامه CBR را در جوامعی که سازمان‌های معلولان وجود ندارد، توسعه دهند و پیاده‌سازی کنند.
- سازمان‌های معلولان جدید در سطح محلی که معمولاً این سازمان‌ها حضور ندارند، شکل می‌گیرند و با سازمان‌های معلولان منطقه‌ای و ملی پیوند برقرار می‌کنند.

مفاهیم کلیدی

سازمان‌های افراد معلول

مشخصات

سازمان‌های افراد معلول اغلب سازمان‌های مدافعی هستند که در سطح منطقه‌ای، ملی و یا بین‌المللی برای تغییر سیاست‌ها و تضمین حقوق و فرصت‌های برابر برای افراد معلول کار می‌کنند. آن‌ها به‌طور رسمی ثبت شده و دارای ساختار بوده و معمولاً عملکردشان مانند سایر سازمان‌ها و یا انجمن‌ها است. در ابتدا چند نفر از افراد معلول گردهم می‌آیند و گروهی از افراد معلول را برای اقداماتی به شرح ذیل ایجاد می‌کنند:

- افزایش اعضا
- تنظیم اساس‌نامه و ثبت آن به‌عنوان یک نهاد قانونی
- تشکیل مجمع عمومی از اعضا
- انتخاب اعضای هیئت مدیره (از بین مجمع عمومی)
- انتخاب مدیر عامل برای هیئت مدیره
- ملحق شدن به جنبش‌ها و پذیرش وابستگی از انجمن‌های ملی یا بین‌المللی.

عضویت

سازمان‌های افراد معلول که سازمان‌هایی "توسط"، "برای" و "از" افراد معلول هستند، شعار "برای ما بدون ما هرگز" را ترویج نمودند. اکثریت اعضای هیئت مدیره و اعضای عادی این سازمان‌ها را افراد معلول تشکیل می‌دهند (۱۹). شرایط عضویت به نوع سازمان بستگی دارد. در سازمان‌های "تکمیل‌معلولیتی" فقط افراد با یک نوع اختلال خاص فعالیت دارند، به‌عنوان مثال انجمن نابینایان، در حالی که اعضای سازمان‌های "چندمعلولیتی" را انواع مختلف معلولان تشکیل می‌دهند، به‌عنوان مثال انجمن افراد دچار اختلالات شنوایی، بینایی، جسمی و روانی.

بسته به نوع نیازها، زمینه‌ها و فرصت‌ها، ممکن است حوزه‌های مختلفی برای انواع سازمان‌های افراد معلول وجود داشته باشد. ناشنوایان اغلب ترجیح می‌دهند به‌جای پیوند با سازمان‌های چندمعلولیتی، سازمان مخصوص خود را داشته باشند. افراد دچار کم‌توانی ذهنی ممکن است به‌خاطر دیده نشدن در سازمان‌های چندمعلولیتی، ترجیح بدهند یک گروه دادخواهی از خود مستقل داشته و یا گاهی اوقات مورد حمایت افراد بدون معلولیت باشند. مهم این است که افراد معلول دستور کار جلسات را طوری تنظیم نمایند که با رعایت احترام به تفاوت‌ها همه‌ی افراد دیده شوند، به‌عنوان مثال صدای زنان و سالمندان معلول نیز شنیده شود.

گروه‌های خودیار و سازمان‌های افراد معلول

گروه‌های خودیار و سازمان‌های افراد معلول در کشورهای مختلف و در برهه‌های زمانی، ویژگی‌های متفاوتی با یکدیگر دارند و تشخیص این دو از هم می‌تواند مشکل باشد. به‌عنوان مثال، در بسیاری از کشورها گروه‌های خودیار نیز به‌عنوان سازمان افراد معلول شناخته می‌شوند، به‌خصوص هنگامی که آن‌ها به هم ملحق شده و تبدیل به یک سازمان چترمانند می‌شوند. در این راهنمای CBR، گروه‌های خودیار به گروه‌هایی که در سطح محلی تاسیس می‌شوند، اطلاق می‌شود، مبنای کاری آن غیررسمی بوده و بر رسیدگی به نیازهای اعضای خود تمرکز داشته که ممکن است افراد با و بدون معلولیت از جمله، اعضای خانواده در آن عضو باشند. سازمان‌های افراد معلول بیشتر ساختار رسمی داشته و اکثر اداره‌کنندگان آن را افراد معلول تشکیل می‌دهند. این سازمان‌ها معمولاً بر روی موضوعات وسیع‌تری مانند دفاع از حقوق انسانی معلولان و نفوذ در سیاست‌ها و تخصیص منابع کار می‌کنند.

همکاری بین سازمان‌های افراد معلول و برنامه CBR

بسیاری از سازمان‌های ملی و بین‌المللی افراد معلول با سازمان ملل متحد همکاری دارند، کشورهای عضو و سازمان‌های جامعه مدنی نقش مهمی در توسعه کنوانسیون حقوق افراد معلول (CRPD) ایفا نمودند. با وجودی که تدوین کنوانسیون یک دستاورد بزرگ بود، اما حقوق بشر زمانی برای افراد معلول معنی پیدا می‌کند که آن‌ها بتوانند مفاد آن را از طریق فعالیت‌ها و برنامه‌های معنی‌دار و هدفمند به اجرا درآورند (۲۰). در حال حاضر بسیاری از افراد معلول در کشورهای کم درآمد، به‌ویژه کسانی که در محله‌های فقیرنشین شهری و در مناطق روستایی یا دورافتاده زندگی می‌کنند، نفعی از مزایای کنوانسیون نبرده‌اند.

تأکید این راهنماهای CBR بر تمرکز شدید برنامه CBR بر توسعه فراگیر مبتنی بر جامعه به‌منظور اطمینان از دسترسی افراد معلول به خدمات و فرصت‌های برابر است - CBR یک استراتژی یا ابزاری است که می‌تواند به اجرای CRPD در سطح جامعه کمک نماید. با وجودی که در گذشته به CBR هم به‌عنوان یک استراتژی از بالا به پایین نگاه می‌شد، اما رویکردهای

جدید به این نتیجه رسیدند که مشارکت افراد معلول از اهمیت حیاتی برای موفقیت CBR برخوردار است. سازمان‌های افراد معلول همواره در طول تاریخ در مورد معلولیت به‌عنوان یک مسئله حقوق بشری تاکید داشته‌اند، با این حال در حال حاضر دریافته‌اند که معلولیت هم یک مسئله توسعه‌ای است به‌همین خاطر بسیاری از سازمان‌های افراد معلول برنامه CBR را شروع کرده‌اند (۲۱)، به‌عنوان مثال در چین، هند، مالای و نیپال. این تحولات فرصت‌های جدیدی برای همکاری‌های قوی و موثر بین برنامه CBR و سازمان‌های افراد معلول ارایه نمود.

این امکان وجود دارد تا CBR و سازمان‌های افراد معلول با هم کار کنند تا اطمینان حاصل شود که همه افراد معلول، خانواده‌ها و جامعه از دانش، مهارت‌ها و منابع حاصله بهره‌مند می‌شوند. به این ترتیب برنامه CBR شعار " برای ما بدون ما هرگز" را پیشنهاد نمود تا به موجب آن همه ذی‌نفعان درگیر شوند و اطمینان حاصل شود که افراد معلول نیز در جامعه حضور دارند. هم‌چنین مشارکت موثر و پایدار سازمان‌های افراد معلول و برنامه CBR را در درازمدت تضمین خواهد نمود.

فعالیت‌های پیشنهادی

کار مشترک با سازمان‌های افراد معلول

CBR و سازمان‌های افراد معلول اهداف، دانش، تجارب و منابع مشابهی دارند که می‌توانند برای بهره‌مندی افراد معلول و خانواده‌های آن‌ها به اشتراک بگذارند. با وجودی که به‌هم پیوستن فعالیت‌ها، بخش‌های دیگر این راهنماهای CBR را نیز در برمی‌گیرد، به طور خلاصه این فعالیت‌ها ممکن است شامل:

- برنامه‌های CBR. سازمان‌های افراد معلول را در برنامه‌ریزی، اجرا و نظارت CBR و احترام به مفهوم " برای ما بدون ما هرگز" درگیر می‌کند، به‌عنوان مثال درگیر نمودن سازمان‌های افراد معلول در استخدام کارکنان CBR؛
- برنامه‌های CBR از اعضا و نمایندگان سازمان‌های افراد معلول به‌عنوان منابع انسانی در ارائه آموزش‌های CBR و حساس‌سازی مقامات دولتی، رهبران محلی و ارائه‌کنندگان خدمات در بخش‌های بهداشت، آموزش، امرار معاش و اجتماعی استفاده می‌کند؛
- سازمان‌های افراد معلول برای کارکنان CBR و اعضای گروه‌های خودیار در مورد اهمیت خط‌مشی‌ها، حقوق افراد معلول، و نیاز و فواید فعالیت‌های دادخواهانه آموزش برگزار می‌کنند؛
- همکاری با یکدیگر برای ایجاد منابع مشترک، به‌عنوان مثال تأمین مطالب آموزشی و فهرستی از منابع جامعه برای افراد معلول و اعضای خانواده آنان؛
- کارکردن در راستای توانمندسازی افراد معلول با حمایت از اجرای کنوانسیون حقوق افراد معلول.

حصول اطمینان از دسترسی به برنامه CBR برای اعضای سازمان‌های افراد معلول

بسیاری از برنامه‌های CBR حاوی تجربیات ارزنده‌ای در ارائه طیف وسیعی از خدمات است. اکثر اعضای سازمان‌های افراد معلول ممکن است به این خدمات برای قادرسازی جهت دسترسی به نیازهای اولیه خود، لذت بردن از حقوق انسانی خود و غلبه بر فقر نیاز داشته باشند. برنامه CBR می‌تواند با ارائه دسترسی به تمام فعالیت‌های CBR بر اساس نیازهای آنان به حمایت از اعضای سازمان‌های افراد معلول بپردازد.

تشویق سازمان‌های افراد معلول به حمایت از CBR به‌عنوان یک راهبرد

سازمان‌های افراد معلول می‌توانند از طریق اقدامات ذیل از CBR پشتیبانی کنند:

- ارتقاء CBR در سطوح ملی و بین‌المللی به‌عنوان یک استراتژی برای عادی‌سازی توسعه و حصول اطمینان از کسب مزایای کنوانسیون حقوق افراد معلول و رسیدن به اهداف توسعه هزاره در مورد بیشتر افراد معلول؛
- لابی‌گری برای گنجاندن استراتژی CBR در سیاست‌ها و برنامه‌های دولت و لابی‌گری برای تأمین بودجه لازم؛
- بسیج جامعه با افزایش آگاهی در مورد معلولیت و اهمیت CBR و تشویق آن‌ها به مشارکت در تمام جنبه‌های برنامه CBR؛
- تشویق به تشکیل گروه‌های خودیار افراد معلول در محلات فقیرنشین شهری و روستاها، و کمک به ظرفیت‌سازی این گروه‌ها- گروه‌های خودیار می‌توانند زمینه‌های اولیه برای تشکیل سازمان‌های افراد معلول در سطح جامعه را تشکیل دهند؛
- اجرای مستقیم برنامه CBR با استفاده از ماتریس CBR.

حمایت از تشکیل سازمان‌های مبتنی بر جامعه معلولان

در بسیاری از کشورها، سازمان‌های افراد معلول در شهرهای بزرگ مستقر بوده و اغلب در سطوح پایین‌تر نمایندگی‌های مناسب مردمی ندارند؛ با این حال، استثناهایی وجود دارد، از جمله در بنگلادش، ال‌سالوادور، آفریقای جنوبی و اوگاندا. این نشانه قدرت و صلابت برنامه CBR است که در سطح مردم عادی، در تماس مستقیم با افراد معلول بوده و در نتیجه می‌تواند برای افراد معلولی که علاقه‌مند تشکیل سازمان افراد معلول هستند، نقش موثری ایفا نماید. افراد معلول باید خودشان توسعه سازمان‌های افراد معلول را هدایت کنند، اما کارکنان CBR می‌توانند از طریق روش‌های ذیل نقش مهمی در حمایت از تلاش‌های آنان داشته باشند:

- شناسایی افراد معلولی که علاقه‌مند تشکیل سازمان افراد معلول هستند، و اطمینان از این‌که زنان و کودکان معلول و تمام گروه‌های مختلف معلولان در این شکل‌ها نمایندگانی دارند (به‌خصوص افراد با اختلالات شدید یا چندمعلولیتی)، و افرادی از طبقات مختلف اجتماعی و اقتصادی؛
- ارائه اطلاعات در مورد فواید تشکیل سازمان‌های افراد معلول- مهم است که تمایز روشنی بین نقش‌ها و مسئولیت‌های برنامه CBR و سازمان‌های افراد معلول وجود داشته باشد، تا چگونگی همکاری این دو با هم مشخص گردد؛
- همکاری با سازمان‌های افراد معلول در سطح ملی یا منطقه‌ای برای سازماندهی کارگاه‌های آموزشی جهت تربیت نیروهای بالقوه محلی سازمان‌های افراد معلول؛

- کمک به آن‌ها برای: توسعه ساختار سازمانی، تدوین مأموریت، اهداف، و تهیه برنامه اقدام؛ معرفی به مقامات محلی، افتتاح حساب بانکی و تکمیل هرگونه تشریفات قانونی لازم دیگر؛
- ارائه کمک‌های مداوم در هنگام تشکیل سازمان‌های افراد معلول، به‌عنوان مثال دعوت از اعضای محلی برای جلسات آموزشی انجام شده توسط برنامه CBR به‌طوری‌که آن‌ها بتوانند نظارت کنند که چگونه ذی‌نفعان (مثلاً رهبران محلی) به مسائل مرتبط با معلولیت اشراف پیدا نموده‌اند.

منابع

1. *Empowerment and poverty reduction: a sourcebook*. Washington, DC, World Bank, 2002 ([http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/EXTEMPOWERMENT/0,contentMDK: 20260036~menuPK: 543261~pagePK: 148956~piPK: 216618~theSitePK: 486411, 00.html](http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/EXTEMPOWERMENT/0,contentMDK:20260036~menuPK:543261~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:486411,00.html), accessed 10 June 2010).
2. Karl M. *Women and empowerment: participation and decision making*. London/New Jersey, Zed Books Ltd, 1995.
3. *Guidelines for the social and economic rehabilitation of people affected by leprosy*. London, International Federation of Anti-Leprosy Associations (ILEP), 1999 (www.ilep.org.uk/fileadmin/uploads/Documents/Technical_Guides/sereng.pdf, accessed 10 June 2010).
4. *Giving voice to the voiceless: A communicating for advocacy learning publication*. London, Healthlink, 2007 (www.healthlink.org.uk/PDFs/cfalearningpublication.pdf, accessed 10 June 2010).
5. *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. New York, United Nations, 2006 (www.un.org/disabilities/, accessed 30 March 2010).
6. *Disabled youth plead for inclusion at UN meeting on disability rights treaty*. London, Child Rights Information Network, 2006 ([www.crin.org/resources/infodetail.asp? ID=6973&flag='news'](http://www.crin.org/resources/infodetail.asp?ID=6973&flag='news'), accessed 10 June 2010).
7. *Children's statement at the 7th meeting*. London, Child Rights Information Network, 2006 ([www.crin.org/resources/infodetail.asp? ID=6970&flag='news'](http://www.crin.org/resources/infodetail.asp?ID=6970&flag='news'), accessed 10 June 2010).
8. *With participation of disabled youth, UN treaty on the rights of the disabled signed*. New York, United Nations Children's Fund (UNICEF), 2007 (www.unicef.org/infobycountry/usa_39285.html, accessed 10 June 2010).
9. *Be in the know: Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. New York, United Nations Children's Fund (UNICEF) (undated) (www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_3742.html, accessed 10 June 2010).
10. *Let's communicate: a handbook for people working with children with communication difficulties*. Geneva, World Health Organization, 1997 (www.who.int/disabilities/publications/care/en/index.html, accessed 10 June 2010).
11. *Training manual for community-based initiatives: a practical tool for trainers and trainees*. Cairo, WHO Regional Office for the Eastern Mediterranean, 2006 (www.emro.who.int/cbi/pdf/cbi_training_manual.pdf, accessed 10 June 2010).
12. Helander E. *Prejudice and dignity: an introduction to community-based rehabilitation*. New York, United Nations Development Programme, 1993 (www.einarhelander.com/PD-overview.pdf, accessed 10 June 2010).
13. *A community-based approach in UNHCR operations*. Geneva, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, 2008 (www.unhcr.org/47ed0e212.html, accessed 10 June 2010).

14. *Finnish grant awarded to IFES' disability project*. Washington, DC, International Foundation for Electoral Systems, 2009 (www.electionaccess.org/publications/news/2_1_4_Finland_Release.htm, accessed 10 June 2010).
15. Thomas M, Thomas MJ. *Manual for CBR planners*. Bangalore, Asia Pacific Disability Rehabilitation Journal Group Publication, 2003 (www.aifo.it/english/resources/online/apdrj/Manual%20for%20cbr_planners.pdf, accessed 10 June 2010).
16. Das M. *Karnataka human development report 2005: investing in human development*. Bangalore, Government of Karnataka, 2006 (<http://planning.kar.nic.in/khdr2005/English/Main%20Report/Prelims.pdf>, accessed 10 June 2010).
17. *Starting a self-help group*. Toronto, Self Help Resource Centre, 2009 (www.selfhelp.on.ca/start.html, accessed 10 June 2010).
18. World Programme of Action concerning Disabled Persons, 1982 (www.un.org/disabilities/default.asp?id=23, accessed 10 June 2010).
19. Enns H. *The role of organizations of disabled people: a disabled peoples' international discussion paper*. Stockholm, Independent Living Institute (undated) (www.independentliving.org/docs5/RoleofOrgDisPeople.html, accessed 10 June 2010).
20. Cornielje H. The role and position of disabled people's organizations in community based rehabilitation: balancing between dividing lines. *Asia Pacific Rehabilitation Journal*, 2009, 20(1):3-14 (www.aifo.it/english/resources/online/apdrj/apdrj0109/dpo_cbr_cornielje.pdf, accessed 10 June 2010).
21. *International consultation to review community-based rehabilitation*. Geneva, World Health Organization, 2003 (www.aifo.it/english/resources/online/books/cbr/reviewofcbr/Report.Helsinki_CBR.May.pdf, accessed 10 June 2010).

منابع برای مطالعه بیشتر

Carter I. *Mobilising the community and building the capacity of local groups. A Pillars Guide*. London, Tearfund, 2001 (available at: <http://tilz.tearfund.org/Publications/PILLARS/>, accessed 10 June 2010). Charlton J. *Nothing about us without us: disability, oppression and empowerment*. Berkeley, CA, University of California Press, 1998.

Community mobilization and capacity building: key facets. Washington, DC, World Bank, 2009 (<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTSOCIALDEVELOPMENT/EXTCDD/>, Content MDK: 20384443~menuPK: 608222~pagePK: 148956~piPK: 216618~theSitePK: 430161~isCURL: Y~isCURL: Y, 0.html, accessed 10 June 2010).

Hartley S. *CBR: a participatory strategy in Africa*. London, University College London Centre for International Child Health, 2001 (www.asksourc.info/cbr-book/cbr.pdf, accessed 10 June 2010).

Lynton RP, Pareek U. *Training for development*. New Delhi, Vistar Publications, 1990.

ماتریس CBR

ISBN 978 92 4 154805 2

World Health Organization

Avenue Appia 20

1211 Geneva 27

Switzerland

Telephone: +41 22 791 21 11

Facsimile (fax): +41 22 791 31 11